

Ligestilling og ikke-diskrimination

Årsberetning
2005

Grundlæggende rettigheder og bekæmpelse af diskrimination

Beskæftigelse & sociale anliggender

Europa-Kommissionen

Ligestilling og ikke-diskrimination

Årsberetning
2005

Beskæftigelse & sociale anliggender

Grundlæggende rettigheder og bekæmpelse af diskrimination

Europa-Kommissionen
Generaldirektoratet for Beskæftigelse, Sociale Anliggender, Arbejdsmarkedsforhold og Ligestilling
Kontor D.3

Manuskript afsluttet i april 2005

Indholdet af denne publikation afspejler ikke nødvendigvis holdningen i Generaldirektoratet for Beskæftigelse, Sociale Anliggender, Arbejdsmarkedsforhold og Ligestilling i Europa-Kommissionen.

Hvis De er interesseret i at modtage det elektroniske nyhedsbrev »ESmail« fra Europa-Kommissionens Generaldirektorat for Beskæftigelse, Sociale Anliggender, Arbejdsmarkedsforhold og Ligestilling, bedes De sende en e-post til empl-esmail@cec.eu.int — nyhedsbrevet udgives regelmæssigt på tysk, engelsk og fransk.

Udarbejdelse af beretningen

Applica sprl

Grafisk design

Boom Boom sprl

Foto

Side 5, 7, 9, 10, 12, 18, 21, 22: © Media Consulta

Side 25, 27, 29, 33, 34: © Carl Cordonnier, Dailylife

Side 36: © Europa-Kommissionen

***Europe Direct er en service, der har til formål at hjælpe med
at besvare Deres spørgsmål om Den Europæiske Union***

Frikaldsnummer:

00 800 6 7 8 9 10 11

Yderligere oplysninger om EU fås på internet via Europa-serveren (<http://europa.eu.int>)

Bibliografiske data findes bagest i denne publikation

Luxembourg: Kontoret for De Europæiske Fællesskabers Officielle Publikationer, 2005

ISBN 92-894-9443-3

© De Europæiske Fællesskaber, 2005

Eftertryk tilladt med kildeangivelse

Printed in Belgium

TRYKT PÅ IKKE-KLORBLEGET PAPIR

Indholdsfortegnelse

Indledning >	5
Del I > Fremskridt inden for gennemførelse af direktivet om racelighed og direktivet om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse	7
EU's lovgivning og foranstaltninger	7
Ændringer i national lovgivning	13
Beskyttelse og håndhævelse af den enkeltes rettigheder	17
Del II > Forbedring af situationen for romaer i EU	25
Udfordringens art og omfang	25
En samlet indsats for at forbedre situationen for romaer	26
EU's handlingsprogram — Fokus på romaer	31

Der er i løbet af det seneste år blevet gjort videre fremskridt med hensyn til at bekæmpe forskelsbehandling og håndhæve retten for alle borgere, der bor i Den Europæiske Union, til at blive behandlet lige.

Mange medlemsstater har nu truffet foranstaltninger for at bringe deres lovgivning i overensstemmelse med de to EU-direktiver, der blev vedtaget i 2000 — direktivet om racelighed (2000/43/EF), der forbyder forskelsbehandling inden for de fleste områder i hverdagen på grund af race eller etnisk oprindelse, samt direktivet om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse (2000/78/EF), der forbyder forskelsbehandling med hensyn til beskæftigelse og uddannelse på grund af religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering. Dette gælder ligeledes de ti nye medlemsstater, der kom med i EU i maj 2004.

EU's handlingsprogram mod forskelsbehandling har fortsat understøttet disse bestræbelser, særligt med henblik på at gøre folk opmærksomme på deres rettigheder og pligter i henhold til de nye love samt gøre indsigt mod diskriminerende holdninger og adfærd.

På trods af disse fremskridt finder der stadig forskelsbehandling sted, og der skal gøres mere for at sikre, at den retlige ramme gennemføres og håndhæves på hensigtsmæssig vis. Kommissionen kontrollerer, at de nye lovgivninger, der indføres i medlemsstaterne, opfylder bestemmelserne i direktiverne, og træffer passende foranstaltninger, når dette ikke er tilfældet. Kommissionen er ligeledes i færd med at indsamle detaljerede oplysninger fra medlemsstaterne om, hvordan de har anvendt direktiverne i de fem år, der er forløbet, siden direktiverne blev vedtaget, og vil fremlægge rapport herom til Europa-Parlamentet og Rådet i 2006.

Med offentliggørelsen i maj 2004 af en grønbog om *Ligestilling og ikke-forskelsbehandling i en udvidet Europæisk Union* påbegyndte Kommissionen en høringsproces vedrørende fremtidige politiske prioriteringer. I midten af 2005, vil der blive vedtaget en meddelelse fra Kommissionen der følger op på grønbogen og opstiller forslag til tiltag, herunder organisering af et *europæisk år for lige muligheder* i 2007.

At Kommissionen prioriterer politikken inden for dette område meget højt, blev afspejlet ved oprettelsen i 2004 af en ny gruppe af kommissærer vedrørende grundlæggende rettigheder, ikke-forskelsbehandling og lige muligheder. Kommissionens formand fungerer som formand for gruppen, der har til hensigt at bringe den politiske dagsorden videre og sikre sammenhæng mellem initiativerne på området. En anden central udvikling er planen om at oprette et nyt europæisk agentur for grundlæggende rettigheder.

BERETNINGENS OPDELING

Denne beretning giver en sammenfatning af udviklingen i medlemsstaterne og på EU-plan i det forgangne år inden for bekæmpelse af forskelsbehandling. Den er opdelt i to dele. Den første del giver en oversigt over kravene i direktivet om racelighed og direktivet om ligebehandling på beskæftigelsesområdet og de foranstaltninger, der træffes af Kommissionen med henblik på at sikre, at medlemsstaterne opfylder bestemmelserne heri. Herefter følger en gennemgang af de nye lovgivninger og andre foranstaltninger, der er blevet indført i medlemsstaterne med henblik på at opfylde disse krav, og en fremlæggelse af et par eksempler på lovgivninger, der anvendes i praksis.

Rapportens anden del undersøger situationen for romaer i EU, som samlet set udgør den største etniske minoritet i det udvidede EU. Der vil blive set på de foranstaltninger, der træffes af Kommissionen for at tage fat på den udbredte udstødelse og forskelsbehandling, som roma-samfund er udsat for i hele Europa.

Høringsprocessen om fremtidig politik mod forskelsbehandling i EU

Offentliggørelsen af grønbogen om *Ligestilling og ikke-forskelsbehandling i en udvidet Europæisk Union* ⁽¹⁾ satte en høringsproces i gang i 2004 om de videre foranstaltninger, der skal træffes for at udvide og styrke beskyttelsen mod forskelsbehandling. Omkring 1 443 svar på spørgeskemaet og 150 skriftlige bidrag blev modtaget fra alle medlemsstater såvel som fra Rumænien og Tyrkiet. Svarene og bidragene blev indgivet af nationale, regionale og lokale myndigheder, ligestillingsorganer, ngo'er, arbejdsmarkedets parter, eksperter og enkeltpersoner i offentligheden. De vigtigste resultater blev fremlagt på konferencen om »ligestilling i et fremtidigt Europa«, der blev afholdt i Nederlandene i november 2004. De vigtigste resultater omfatter følgende:

- EU skal forøge indsatsen for at bekæmpe forskelsbehandling efter udvidelsen (ifølge 88 % af svarpersonerne).
- EU bør træffe særlige foranstaltninger for at tackle situationen for romaer i alle medlemsstater.
- EU bør ligeledes intensivere bekæmpelsen af fordomme og forskelsbehandling med hensyn til seksuel orientering i både »gamle« og nye medlemsstater.
- Der er behov for en videre indsats for at sikre, at direktiverne gennemføres på nationalt plan.
- De væsentligste forhindringer for en effektiv gennemførelse af direktiverne er vedvarende diskriminerende holdninger og adfærd (68 %), ufuldstændig lovgivning (59 %) og mangel på information og kendskab til rettigheder og forpligtelser (48 %).
- Der er en stærk efterspørgsel fra ngo'er og andre om at øge beskyttelsen med hensyn til alle grunde til forskelsbehandling i henhold til direktivet om racelighed, men en række nationale myndigheder anser dette for at være forhastet.
- De mest effektive midler til at håndtere problemer, der ikke er omfattet af direktiverne, menes at være mere lovgivning (34 %), bevidstgørelse (32 %) og positiv særbehandling (23 %).
- Svarpersonerne mente, at betragtninger om ikke-forskelsbehandling og ligebehandling skulle »mainstreames« på tværs af en række EU-politikker.
- 82 % af svarpersonerne mente, at der skulle være større forbindelse mellem indsatserne for at bekæmpe forskelsbehandling ud fra de forskellige grunde, herunder køn.
- 93 % af svarpersonerne anså dataindsamling som vigtig for udviklingen af effektive politikker for ligebehandling og mod forskelsbehandling, skønt behovet for at beskytte privatlivets fred blev understreget.
- Et stort flertal af de skriftlige besvarelser fremhævede den tilførte værdi ved tildeling af EU-midler til støtte for politiske tiltag og lovgivning mod forskelsbehandling. De foretrukne prioriteringsområder for støtte er »information og bevidsthedsgørelse« (60 %) og »analyse og overvågning« (54 %).
- Svarpersonerne mente, at alle organer involveret i bekæmpelse af forskelsbehandling, spillede en vigtig rolle, især de organer, der arbejdede med ofre for forskelsbehandling. Deltagelsen fra de nationale myndigheders side skulle endvidere forøges.

(1) http://europa.eu.int/comm/employment_social/fundamental_rights/policy/aneval/green_en.htm

Fremskridt inden for gennemførelse af direktivet om racelighed og direktivet om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse

I det forgangne år er der sket betydelige fremskridt i en række medlemsstater i Den Europæiske Union med hensyn til videre gennemførelse af direktivet om racelighed (direktiv 2000/43/EF) og direktivet om ligebehandling på beskæftigelsesområdet (direktiv 2000/78/EF). De ti nye medlemsstater skulle have gennemført direktiverne fuldt ud den 1. maj 2004, datoen for deres tiltrædelse i EU, og en række nye love blev som følge heraf vedtaget i månederne op til udvidelsen af EU. Samtidigt blev der truffet yderligere foranstaltninger med henblik på fuld gennemførelse af direktiverne i mange af de øvrige 15 medlemsstater, hvor fristerne for gennemførelse allerede var overskredet (19. juli 2003 for direktivet om racelighed og 2. december 2003 for direktivet om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse).

I en række tilfælde vedrører de pågældende love forskelsbehandling på grundlag af kriterierne alder og handicap, hvor medlemsstaterne fik tilladelse til at anmode om tre ekstra år til at opfylde direktivet om ligebehandling på beskæftigelsesområdet i forhold til den fastlagte frist for de øvrige kriterier. Danmark valgte at have et ekstra år til at gennemføre direktivet om ligebehandling på beskæftigelsesområdet, hvad angår kriteriet handicap. Det Forenede Kongeriges forskrifter på handicapområdet trådte i kraft i oktober 2004, og nye regler vedrørende erhvervsuddannelse vil blive gennemført fra september 2006. Danmark valgte ydermere at have et ekstra år med hensyn til kriteriet alder og vedtog i december 2004 en lov, der dækker både kriteriet alder og kriteriet handicap som grundlag for forskelsbehandling. Muligheden for de ekstra tre år, hvad angår kriteriet alder, bliver brugt i Belgien, Tyskland, Nederlandene, Sverige og Det Forenede Kongerige og, hvad angår kriteriet handicap, i Frankrig, Sverige og Det Forenede Kongerige (med hensyn til erhvervsuddannelse). Disse stater skal årligt aflægge rapport til Kommissionen om deres fremskridt hen mod gennemførelse.

EU'S LOVGIVNING OG FORANSTALTNINGER

Oversigt over direktivet om racelighed og direktivet om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse

Hvad er *formålet* med EU's direktiver mod forskelsbehandling?

De to direktiver blev vedtaget i 2000 med henblik på at opstille fælles minimumsstandarder i de lovgivninger, der er gældende i EU-medlemsstaterne, mod forskelsbehandling på grund af race eller etnisk oprindelse, religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering.

Direktiverne har til formål at opstille generelle retlige rammebestemmelser for bekæmpelse af disse former for forskelsbehandling og således gennemføre princippet om ligebehandling. De forhindrer ikke medlemsstaterne i at yde større beskyttelse mod forskelsbehandling end

påkrævet i direktiverne. Ved gennemførelse af direktiverne er medlemsstaterne heller ikke berettigede til at reducere niveauet for beskyttelse til et lavere niveau end før gennemførelsen.

Hvem beskytter EU's lovgivning?

De to direktiver beskytter alle inden for EU's territorium mod forskelsbehandling på grund af deres race eller etniske oprindelse, deres religion eller tro, deres alder, deres seksuelle orientering eller ethvert handicap, de måtte have. Dette omfatter personer, der ikke er borgere i en medlemsstat, men som befinder sig i EU. Alle, der er udsat for forskelsbehandling, fordi den person, de diskrimineres af, *mener* eller *antager*, at de er af en bestemt race, religion osv., er ligeledes beskyttet, også selv om dette ikke skulle være tilfældet. Dette gælder ligeledes for alle, der diskrimineres, fordi de *omgås* en person af en bestemt race, med en bestemt tro eller seksuel orientering osv.

Hvad beskytter lovgivningen imod?

Direktiverne beskytter alle imod følgende former for forskelsbehandling:

- *Direkte forskelsbehandling*, når en person behandles ringere, end en anden behandles, er blevet eller ville blive behandlet i en sammenlignelig situation på grund af en af de anførte årsager til forskelsbehandling.
- *Indirekte forskelsbehandling*, når en bestemmelse, betingelse eller praksis, der forekommer at være neutral eller ikke-diskriminerende, i virkeligheden stiller folk med en vis race eller etnisk oprindelse, religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering ringere end andre, medmindre dette er objektivt begrundet i et legitimt mål, og at dette er et hensigtsmæssigt og nødvendigt middel til at opnå dette mål.
- *Chikane*, dvs., når uønsket adfærd i forbindelse med en af de anførte grunde til forskelsbehandling finder sted med det formål eller den virkning at krænke nogens værdighed og skabe et truende, fjendtligt, nedværdigende, ydmygende eller ubehageligt klima.
- *Instruktion om at forskelsbehandle*. Når en anden person får instruktion om at forskelsbehandle, er det ligeledes ensbetydende med forskelsbehandling.

Arbejdsgivere — og andre, som direktivet om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse er gældende for, såsom uddannelsesinstitutioner — der ikke *i rimeligt omfang foretager tilpasninger af hensyn til personer med handicap*, overtræder endvidere ligeledes princippet om ligebehandling. Dette betyder, at de skal træffe hensigtsmæssige foranstaltninger for at gøre det muligt for en person med et handicap at opnå adgang til, deltage eller avancere i beskæftigelse eller modtage uddannelse. Arbejdsgivere er ikke forpligtet til at træffe foranstaltninger, der ville være ensbetydende med en uforholdsmæssig stor byrde. Hvad der præcis er ensbetydende med en uforholdsmæssig stor byrde, skal fastlægges i hvert enkelt tilfælde under hensyntagen til sagens omstændigheder. I sidste ende er det op til domstolene at bestemme dette. Byrden vil under alle omstændigheder ikke blive anset for at være uforholdsmæssig stor, hvis medlemsstaten har truffet foranstaltninger, der letter arbejdsgivernes byrde, såsom tildeling af midler til dette formål.

Endelig skal ansatte, der klager over forskelsbehandling eller indleder retssager vedrørende dette, i henhold til direktiverne beskyttes imod afskedigelse eller anden negativ behandling fra arbejdsgiverens side som reaktion på klagen. Dette er repressalier, hvilket er ulovligt. Enkeltpersoner er ligeledes i henhold til direktivet om racelighed beskyttet imod *repressalier* uden for arbejdsområdet.

Hvor og under hvilke omstændigheder forbyder direktiverne forskelsbehandling?

Forskelsbehandling på grund af race eller etnisk oprindelse, religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering er forbudt med hensyn til adgang til beskæftigelse, selvstændigt erhverv eller en stilling, herunder udvælgelseskriterier og rekruttering, adgang til alle former for erhvervsuddannelse og -vejledning, herunder praktisk erhvervs erfaring, beskæftigelses- og arbejdsvilkår, herunder afskedigelser og løn samt medlemskab eller involvering i fagforeninger eller andre arbejdstagerorganisationer, arbejdsgiverforeninger eller erhvervsorganisationer.

Forskelsbehandling på grund af race eller etnisk oprindelse er ligeledes forbudt med hensyn til social beskyttelse, herunder socialsikring og sundhedspleje, sociale goder (såsom gratis medicin og prisrabatter), uddannelse samt adgang til og levering af goder og tjenesteydelser, der er tilgængelige for offentligheden, herunder bolig.

Hvordan kan retten til ligebehandling håndhæves i henhold til direktiverne?

Alle, der mener, de har været udsat for forskelsbehandling, skal have adgang til *retlige eller administrative* procedurer, hvorigennem de kan få håndhævet deres rettigheder. Domstolene eller anden ansvarlig instans skal behandle deres sag (i henhold til nationale tidsfrister) og anvende passende retsmidler, hvis det konstateres, at forskelsbehandling har fundet sted. I visse lande er der specielle procedurer, der særligt har til formål at træffe afgørelse i tvister om forskelsbehandling, og i mange lande er der ligeledes mulighed for *forligsmægling* ved løsning af tvister. Selv om en medlemsstat ikke har gennemført direktiverne fuldt ud, kan enkeltpersoner stadig være beskyttet af bestemmelserne heri (se nedenstående »Beskyttelse og håndhævelse af den enkeltes rettigheder«).

Når sager bringes for retten eller anden instans, *har ofre ret til at få støtte fra organisationer*, der har en legitim interesse i at håndhæve princippet om ligebehandling, f.eks. fagforeninger eller ngo'er, der arbejder med forskelsbehandling. Ofre skal normalt give deres samtykke til en sådan støtte.

Da forskelsbehandling af natur er vanskelig at bevise, kræver direktiverne i forbindelse med sager om forskelsbehandling, at den nødvendige bevismængde fra det påståede offer er mindre end, hvad der normalt kræves. Så snart sagsøgeren har fremlagt kendsgerninger, hvoraf det kan *formodes*, at forskelsbehandling har fundet sted, flytter »*bevisbyrden*« over på den sagsøgte, der skal fremlægge beviser, der modbeviser den påståede forskelsbehandling. Denne regel er gældende ved civilretter og administrative instanser, men gælder ikke ved strafferetter, hvor de traditionelt højere standarder for beviser er gældende, og heller ikke ved undersøgelsesinstanser.

Overtrædelse af love mod forskelsbehandling skal imødegås med *sanktioner, der er effektive, står i et rimeligt forhold til overtrædelsen og har en afskrækkende virkning*, hvilket kan omfatte betaling af erstatning til offeret. Ifølge EF-Domstolen skal medlemsstater i forbindelse med retspraksis vedrørende kønsdiskriminering tilvejebringe retsmidler, der sikrer en »reel og effektiv« beskyttelse af den enkeltes EF-rettigheder, og som har en reel og afskrækkende virkning på arbejdsgivere. Medlemsstater må endvidere ikke opstille nogen øvre grænse for det erstatningsbeløb, der betales til ofre for forskelsbehandling (se sagerne *Von Colson*, 14/83 og *Marshall II*, C-271/91 på www.curia.eu.int).

Er der nogen undtagelser fra princippet om ligebehandling?

Direktiverne tillader visse undtagelser fra princippet om ligebehandling. For det første tillader de positiv særbehandling, hvor visse grupper behandles bedre end andre, med henblik på at forebygge eller opveje ulemper forbundet med en af de anførte årsager til forskelsbehandling.

For det andet tillader direktiverne ulige behandling, hvis beskæftigelsesaktivitetens art regulært kræver, at den person, der udfører den, har en vis oprindelse, religion eller alder osv. Om der virkelig er tale om et **regulært og afgørende erhvervsmæssigt krav** eller ej, vil blive strengt vurderet. Endvidere gælder, at hvis national lovgivning eller praksis af en tidligere dato end direktivet tillader det, kan organisationer med en etik, der er baseret på religion eller tro såsom kirker, kræve, at visse erhvervsmæssige aktiviteter udføres af en person med samme religion eller tro. For så vidt som arten af aktiviteterne eller den kontekst, aktiviteterne udføres inden for, medfører, at en persons religion eller tro er et regulært, legitimt og berettiget erhvervsmæssigt krav, udgør dette ikke forskelsbehandling.

Der er særlige **undtagelser fra forbuddet mod forskelsbehandling på grund af alder**. Medlemsstater kan vælge at bestemme ved lov, at ulige behandling på grund af alder under visse omstændigheder ikke udgør forskelsbehandling, hvis det er objektivt og rimeligt begrundet i et legitimt formål — f.eks. i forbindelse med beskæftigelses-, arbejdsmarkeds- og erhvervsuddannelsespolitiske mål — og hvis midlerne til at opfylde det pågældende formål er hensigtsmæssige og nødvendige. Direktivet om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse opstiller eksempler på, hvad der under visse omstændigheder

kunne udgøre legitim ulige behandling. Dette omfatter særlige vilkår for adgang til beskæftigelse og erhvervsuddannelse samt beskæftigelses- og erhvervsvilkår, herunder betingelser vedrørende afskedigelse og aflønning, for unge, ældre arbejdstagere eller personer med forsørgerpligt. Sådanne vilkår kan tillades, hvis de har til formål at fremme den erhvervsmæssige integration for sådanne personer eller at beskytte dem. Der kan ligeledes fastsættes minimumsbetingelser vedrørende alder, erhvervs erfaring eller anciennitet for adgang til beskæftigelse eller for modtagelse af visse fordele i forbindelse med beskæftigelse. Der kan fastsættes en maksimal aldersgrænse for ansættelse, når dette er baseret på uddannelsesmæssige krav til det pågældende arbejde eller nødvendigheden af at have tilbagelagt en rimelig periode i beskæftigelse før pensionering.

Hvis medlemsstater vælger at tillade sådanne undtagelser, skal det fastlægges i deres nationale lovgivning, og det skal sikres, at undtagelserne har et legitimt formål,

og at de er hensigtsmæssige og nødvendige. Sidstnævnte betyder, at det som minimum ikke skal være muligt at opfylde formålet ved hjælp af alternative, ikke-diskriminerende midler.

Direktivet tillader ligeledes, at medlemsstater tillader, at der opstilles aldersbetingelser i forbindelse med adgang eller berettigelse til pension eller invaliditetsydelse under en erhvervstilknyttet social sikringsordning. Inden for rammerne af en sådan ordning kan der opstilles forskellige aldersgrænser for forskellige kategorier af ansatte, og alderskriterier kan anvendes til aktuarberegninger, så længe dette ikke medfører kønsdiskriminering.

To direktiver omfatter ikke forhold vedrørende tredjelandsstatsborgere og statsløse personers indrejse og ophold i en medlemsstat eller behandling, der skyldes de pågældende tredjelandsstatsborgere eller statsløse personers retsstilling. Det skal dog bemærkes, at i henhold til EU's direktiv om fastboende udlændinge (direktiv 2003/109/EF) har tredjelandsstatsborgere, der er fastboende udlændinge i EU, de samme rettigheder som EU's statsborgere. EU-borgere er beskyttet mod forskelsbehandling på grund af nationalitet i henhold til artikel 12 i EF-traktaten.

Direktivet om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse (vedrørende forskelsbehandling på grundlag af religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering) omfatter endvidere ikke:

- foranstaltninger fastsat ved national lovgivning, som i et demokratisk samfund er nødvendige af hensyn til den offentlige sikkerhed, den offentlige orden, for at forebygge forbrydelse, for at beskytte sundheden eller for at beskytte andres rettigheder eller friheder
- udbetalinger fra offentlige eller lignende ordninger, herunder offentlige ordninger for social sikring og social beskyttelse.

Endelig kan medlemsstaterne fritage de væbnede styrker fra bestemmelser i direktivet om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse, for så vidt angår kriterierne alder og handicap.

Hvad forpligter direktiverne ellers medlemsstaterne til at gøre?

Medlemsstaterne skal oprette et **organ (eller organer), der skal fremme ligebehandling med hensyn til race eller etnisk oprindelse**. De skal sikre, at disse organer som minimum er i stand til at yde uafhængig støtte til ofre for forskelsbehandling til at få behandlet deres klager herom, udføre uafhængige undersøgelser, offentliggøre uafhængige rapporter og udarbejde anbefalinger vedrørende forhold i forbindelse med forskelsbehandling.

Medlemsstaterne har et ansvar for at **formidle oplysninger** om ligestillingslove i deres land, omfattende både nye love, der gennemfører direktivet og gamle love, der allerede er gældende. De skal ligeledes fremme **diskussion mellem arbejdsgivere og arbejdstagerorganisationer** vedrørende ligebehandling samt fremme **dialog mellem ngo'er**, der har interesser i bekæmpelse af forskelsbehandling.

Medlemsstaterne er forpligtet til at **ophæve alle diskriminerende love eller bestemmelser** og at sikre, at alle diskriminerende bestemmelser, som indgår i kontrakter eller kollektive overenskomster eller organisationers interne reglementer, gøres virkningsløse.

Medlemsstaterne **skal aflægge rapport til Europa-Kommissionen** om anvendelsen af direktivet om racelighed pr. 19. juli 2005 og om anvendelsen af direktivet om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse pr. 2. december 2005, samt **hvert femte år** herefter. Kommissionen vil derefter bruge disse oplysninger til at udarbejde rapporter over anvendelsen af direktivet til Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union.

Hvad kan Europa-Kommissionen gøre, hvis en medlemsstat ikke gennemfører direktiverne tilstrækkeligt?

I henhold til EF-traktaten kan Europa-Kommissionen indlede håndhævelsesforanstaltninger mod medlemsstater, der ikke opfylder kravene i direktiverne (artikel 226). Sådanne foranstaltninger kan iværksættes, hvis der ikke er meddelt oplysninger om direktivgennemførelsen, eller hvis der ikke er overensstemmelse med bestemmelserne i direktivet, i tilfælde hvor direktivgennemførelsen er ufuldstændig eller ukorrekt. Foranstaltningerne påbegyndes med en formel skrivelse fra Kommissionen til medlemsstaten, hvori den sammenfatter, hvorfor den mener, medlemsstaten ikke har opfyldt sine forpligtelser. Medlemsstaten har to måneder til at svare. Hvis sagen ikke derefter er løst, afgiver Kommissionen en »begrundet udtalelse«, som medlemsstaten har yderligere to måneder til at svare på. Hvis medlemsstaten ikke svarer, eller ikke svarer tilfredsstillende, kan Kommissionen bringe medlemsstaten for EF-Domstolen.

Hvis Domstolen fastslår, at medlemsstaten ikke har overholdt sine forpligtelser, skal medlemsstaten gennemføre de nødvendige foranstaltninger for at følge Domstolens dom. Hvis Kommissionen herefter finder, at medlemsstaten ikke har gennemført tilfredsstillende foranstaltninger, giver den medlemsstaten lejlighed til at fremsætte sine bemærkninger og afgiver herefter en begrundet udtalelse, hvori den præciserer, på hvilke punkter medlemsstaten ikke har efterkommet Domstolens dom (artikel 228 i EF-traktaten), og giver medlemsstaten en begrænset tidsperiode til at gøre dette. Hvis medlemsstaten stadig ikke efterkommer dette, kan Kommissionen indbringe medlemsstaten for EF-Domstolen på ny og fastsætte det beløb, den mener, medlemsstaten skal betale. Hvis Domstolen fastslår, at medlemsstaten ikke har efterkommet dens dom, kan den pålægge medlemsstaten et fastlagt beløb eller en tvangsbøde.

Kommissionens sager mod fem medlemsstater

Kommissionen indbragte i juli 2004 fem medlemsstater (Tyskland, Grækenland, Luxembourg, Østrig og Finland) for EF-Domstolen for manglende oplysninger om gennemførelse af direktivet om racelighed. Der var ikke blevet fundet en løsning på et tidligere trin i overtrædelsesprocedurerne. I december 2004 indbragte Kommissionen de samme fem medlemsstater for Domstolen for manglende oplysninger om gennemførelse af direktivet om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse. Forudgående kommunikation mellem Kommissionen og disse medlemsstater kunne igen ikke løse sagen (som det var sket med hensyn til Belgien, Danmark, Irland, Nederlandene, Portugal og Det Forenede Kongerige, hvor der oprindeligt også var iværksat overtrædelsesprocedurer).

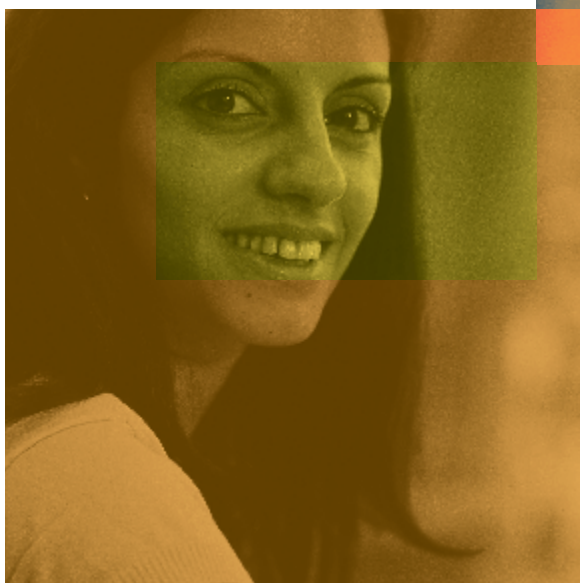
I Grækenland og Tyskland blev lovudkast først forelagt for parlamentet i slutningen af 2004. Lovgivning er i mellemtiden blevet vedtaget i Grækenland, og sagerne vedrørende denne medlemsstat er blevet afbrudt. I Luxembourg er de to lovforslag, der blev forelagt for parlamentet i slutningen af 2003, endnu ikke blevet vedtaget. I Østrig er det ikke alle provinser, der har gennemført direktiverne, og i Finland mangler direktiverne stadig at blive gennemført i Åland. Ved overtrædelsesprocedurerne for Tysklands vedkommende tages der hensyn til, at dette land har meddelt Kommissionen, at det havde til hensigt at bruge muligheden for tre ekstra år til at gennemføre direktivet om ligebehandling på beskæftigelsesområdet, for så vidt angår kriteriet alder som grundlag for forskelsbehandling. Ingen af de øvrige fire medlemsstater har formelt forlænget deres tidsfrister på denne vis.

Finland og Luxembourg blev den 24. februar 2005 dømt ved EF-Domstolen for ikke at vedtage lovgivning til at gennemføre direktivet om racelighed (sagerne C-327/04 og C-320/04).

Ved slutningen af 2004 havde alle de ti nye medlemsstater på nær Tjekkiet officielt meddelt Kommissionen, at de havde gennemført de to direktiver. Deres meddelelser undersøges i øjeblikket af Kommissionen, der er bekendt med, at der er betydelige mangler i gennemførelsen i visse lande. En åbningskrivelse er blevet sendt til Tjekkiet vedrørende manglende oplysninger om de to direktiver. Årsagen til, at procedurerne for de nye medlemsstater er blevet iværksat senere end for de »gamle« medlemsstater, er den senere tidsfrist for direktivgennemførelse (1. maj 2004). Kommissionen gennemfører endvidere kun overtrædelsesprocedurer i »pakker« frem for mod en enkelt medlemsstat, dvs., at den venter, indtil den har al den nødvendige information til at iværksætte procedurer mod flere medlemsstater på en gang.

Der er påbegyndt et intensivt forberedelsesarbejde til de formelle stadier af overtrædelsesprocedurerne i forbindelse med manglende overholdelse af direktiverne. Dette indebærer en nøje undersøgelse af de nationale love, der har til formål at gennemføre direktiverne, med henblik på at udpege mangler eller smuthuller i direktivgennemførelsen. Formelle stadier af en overtrædelsesprocedure i »pakkeform« vedrørende manglende overholdelse af direktivet om racelighed vil sandsynligvis blive iværksat i 2005 mod flere af de »gamle« medlemsstater. Dette vil formentlig blive fulgt op af overtrædelsesprocedurer i pakkeform vedrørende direktivet om ligebehandling på beskæftigelsesområdet mod visse af de »gamle« medlemsstater og for begge direktivers vedkommende mod visse af de nye medlemsstater.

Kommissionen husker i sin undersøgelse af de nationale lovgivninger på EF-direktivernes beskaffenhed, som giver medlemsstaterne frihed til at vælge den mest hensigtsmæssige form for gennemførelse af bestemmelserne. Kommissionen skal dog være sikker på, at lovgivningen opnår de i direktiverne tilsigtede resultater. Kommissionens arbejde med at kontrollere direktivoverholdelsen bistås af et europæisk netværk af uafhængige juridiske eksperter inden for området for ikke-forskelsbehandling, som aflægger rapport over udviklingen i de enkelte medlemsstater.

EU's direktiv om racelighed, der er blevet gennemført i Ungarn i form af loven om ligebehandling og fremme af lige muligheder, er et banebrydende middel til retsbeskyttelse af minoriteter mod forskelsbehandling. Vi har inddraget alle de retskrav, der er anført i direktivet, og som er af afgørende betydning for personer, der kan blive udsat for forskelsbehandling af enhver art i fremtiden. Vi har ligeledes oprettet en ligebehandlingsmyndighed i år, der skal undersøge sager om forskelsbehandling og iværksætte retssager mod de ansvarlige.

Vi er især meget interesserede i at se, hvordan denne myndighed vil blive anvendt til at styrke retsbeskyttelsen for romaer, da hovedparten af de sager, der indbringes for ligebehandlingsmyndigheden, omhandler racediskrimination mod romaer inden for beskæftigelse og uddannelse. Jeg håber virkelig, at organisationer i civilsamfundet vil påtage sig at indlede retssager på vegne af ofre for forskelsbehandling, for at den nye lovgivning skal få størst mulig effekt.

Vi er dog klar over, at situationen for romaer ikke løses alene ved retssager. Det skal suppleres af andre foranstaltninger også. Den ungarske regering spiller en koordinerende rolle i »Roma-årtiet«, et initiativ fra Verdensbanken og Open Society Institute, der blev iværksat i februar 2005 af Ungarn og syv andre lande i Europa. Ved hjælp af dette initiativ vil vi forhåbentligt kunne maksimere alle slags ressourcer med henblik på at forbedre romaernes økonomiske og sociale stilling i hele Europa.

KINGA GÖNCZ, MINISTER FOR UNGDOM, FAMILIE, SOCIALE ANLIGGENDER OG LIGE MULIGHEDER, UNGARN

ÆNDRINGER I NATIONAL LOVGIVNING

På trods af at fristerne for gennemførelse er overskredet, bliver lovgivninger stadig ændret og vedtaget i en række EU-medlemsstater med henblik på at gennemføre de to direktiver mod forskelsbehandling. I **Slovakiet** vedtog man i maj 2004 en lov mod forskelsbehandling. I **Irland** blev der i juli 2004 gennemført en ligestillingslov, der ændrer loven om ligebehandling på beskæftigelsesområdet af 1998 og loven om ligestilling af 2000. I **Malta** vedtog man i november 2004 en lovgivning, der havde til formål at lukke de beskæftigelsesmæssige huller i gennemførelsen, der var efterladt efter vedtagelsen af loven om beskæftigelse og industrielle relationer af 2000. I december 2004 vedtog man en ny lov i **Danmark** med henblik på at gennemføre bestemmelserne vedrørende kriterierne alder og handicap i direktivet om ligebehandling på beskæftigelsesområdet. I **Frankrig** blev lovgivning vedtaget med henblik på oprettelse af en høj myndighed mod forskelsbehandling og for ligestilling med det formål at fuldende gennemførelsen af direktivet om racelighed, og i **Ungarn** blev der gennemført et regeringsdekret vedrørende ligebehandlingsmyndigheden. I **Belgien** har regionen Vallonien og de fransk- og tysktalende befolkningsgrupper vedtaget ny lovgivning i maj 2004. I **Østrig** blev der i 2004 vedtaget lovgivning i delstaterne Steiermark, Wien, Niederösterreich samt Kärnten, og lovudkast blev introduceret i delstaterne Vorarlberg og Oberösterreich. I **Grækenland** blev der i januar 2005 offentliggjort en lov, der dækker alle de kriterier som grundlag for forskelsbehandling, der er anført i de to direktiver, og i **Sverige** trådte der en lovgivning i kraft i den samme måned mod forskelsbehandling på grund af seksuel orientering i forbindelse med socialsikring. I **Polen** træder der en lov i kraft i maj 2005 vedrørende nationale og etniske minoriteter og regionale sprog.

RESUMÉSKEMA: STATUS OVER GENNEMFØRELSEN AF DIREKTIVERNE (PR. 1. APRIL 2005)

Bemærkning: Dette skema giver en sammenfatning af den lovgivning, der er vedtaget i forbindelse med direktiverne. Det foregiver ikke at vurdere, hvorvidt nationale lovgivninger er fuldt på linje med direktiverne, eller hvorvidt disse er blevet fuldt gennemført i de pågældende medlemsstater. Da de nationale lovgivninger ændrer sig hurtigt inden for dette område, kan ny lovgivning givetvis snart tilføjes til den her beskrevne.

Belgien	<p><i>Føderalt niveau:</i> Lov af 25. februar 2003 om bekæmpelse af forskelsbehandling, som ændrer loven af 15. februar 1993 om oprettelse af Center for Lige Muligheder og Modstand mod Racisme. Lov af 20. januar 2003 om styrkelse af loven mod racisme, som ændrer lov af 30. juli 1981, der gør visse handlinger inspireret af racisme eller fremmedhad strafbare.</p> <p><i>Regionalt niveau:</i> Fællesskabsdekret for den flamske region af 8. maj 2002 om proportional deltagelse på arbejdsmarkedet. Fællesskabsdekret for det fransktalende område af 19. maj 2004 om gennemførelsen af princippet om ligebehandling. Dekret for regionen Vallonien af 27. maj 2004 om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhvervsfaglig uddannelse. Fællesskabsdekret for det tysktalende område af 17. maj 2004 om sikring af ligebehandling på arbejdsmarkedet. Forordning af 26. juni 2003 om blandet forvaltning af arbejdsmarkedet i regionen Bruxelles — hovedstadsregionen.</p> <p><i>Dækker alle grunde i de to direktiver samt yderligere grunde, herunder køn.</i></p>
Tjekkiet	<p>Lov nr. 65/1964 saml. arbejdslov, senest ændret i 2004. Lov nr. 361/2003 saml. vedrørende tjenesteforhold for medlemmer af sikkerhedsstyrkerne. Lov nr. 221/1999 saml. vedrørende tjenesteforhold for medlemmer af de væbnede styrker, ændret i 2002. Lov nr. 218/2002 saml. vedrørende officiel tjeneste i statsadministrationen og aflønning af embedsmænd og andre ansatte. Skolelov nr. 561/2004 saml.</p> <p><i>Dækker alle grunde i de to direktiver samt yderligere grunde, herunder køn.</i></p>
Danmark	<p>Lov nr. 960 (2004) vedrørende paragraf 266 b) i straffeloven, lov nr. 626 (1987), der forbyder racediskrimination osv. Lov nr. 459 (1996) ændret ved lov nr. 253 (2004) og lov nr. 1416 (2004), der forbyder forskelsbehandling med hensyn til beskæftigelse og ansættelse osv. Lov nr. 374 (2003), der forbyder ulige behandling på grund af race eller etnisk baggrund. Lov nr. 1417 af 22. december (2004) om forbud mod direkte og indirekte forskelsbehandling på grund af alder eller handicap. Lov nr. 411 (2002) om Institut for Internationale Studier og Menneskerettigheder.</p> <p><i>Dækker alle grunde i de to direktiver samt yderligere grunde.</i></p>
Tyskland	<p>Lov om industrielle relationer, ændret 2001. Føderal lov om medarbejderrepræsentation, ændret 2001. Lov om ligebehandling for handicappede personer.</p> <p><i>Dækker alle grunde i de to direktiver samt yderligere grunde, herunder køn.</i></p>
Estland	<p>Lov om ændringer til loven om juridisk retsmyndighed og relaterede love. Lov for Republikken Estland vedrørende beskæftigelseskontrakter, ændret 22. april 2004. Straffelov.</p> <p><i>Dækker alle grunde i de to direktiver samt yderligere grunde, herunder køn.</i></p>
Grækenland	<p>Græsk lov om anvendelse af princippet om ligebehandling uanset race eller etnisk oprindelse, religion eller anden tro, handicap, alder eller seksuel orientering (offentliggjort 27. januar 2005).</p> <p><i>Dækker alle grunde i de to direktiver.</i></p>
Spanien	<p>Lov 62/2003 af 30. december om finanspolitiske, administrative og sociale foranstaltninger. Retsdekret 5/2000 af 4. august, lov om krænkelser og sanktioner vedrørende socialordning, ændret januar 2004. Lov 51/2003 af 2. december om lige muligheder, ligebehandling og universel adgang for personer med handicap.</p> <p><i>Dækker alle grunde i de to direktiver.</i></p> <p>Dekret 1865/2004 om oprettelse af et nationalt handicapråd.</p>
Frankrig	<p>Presselov 1881 (senest ændret februar 2005). Lov om bekæmpelse af forskelsbehandling nr. 2001-1066. Lov om social modernisering nr. 2002-73. Lov om oprettelse af et særligt organ (HALDE) af 21. december 2004. Lov om social samhörighed af 20. december 2004.</p> <p><i>Dækker alle grunde i de to direktiver samt yderligere grunde, herunder køn.</i></p>
Irland	<p>Ligestillingslov 2004, der ændrer loven om ligebehandling på beskæftigelsesområdet af 1998 og loven om ligestilling af 2000. Pensionslov 1990-2004. Lov om rusgivende væsker 2003.</p> <p><i>Dækker alle grunde i de to direktiver samt yderligere grunde, herunder køn.</i></p>
Italien	<p> Lovgivningsdekret nr. 215 af 9. juli 2003, der gennemfører direktiv 2000/43, efterfølgende ændret ved lovgivningsdekret nr. 256 af 2. august 2004. Dekret af 11. december 2003 om interne strukturer og kompetencer for særligt organ.</p> <p><i>Dækker race og etnisk oprindelse.</i></p> <p> Lovgivningsdekret nr. 216 af 9. juli 2003, der gennemfører direktiv 2000/78, ændret ved lovgivningsdekret nr. 256 af 2. august 2004.</p> <p><i>Dækker alle grunde i direktivet om ligebehandling på beskæftigelsesområdet.</i></p>
Cypern	<p> Lov om ligebehandling (race eller etnisk oprindelse) nr. 59(I)/2004. Lov om personer med handicap (ændring) nr. 57(I)/2004. Lov om ligebehandling på beskæftigelsesområdet nr. 58(I)/2004.</p> <p><i>Dækker race eller etnisk oprindelse, religion eller tro, alder, seksuel orientering.</i></p> <p> Lov nr. 36(I)/2004, Kommissæren for forvaltning (ændring). Lov nr. 42 (1)/2004 om bekæmpelse af racisme og anden forskelsbehandling (Kommissær).</p> <p><i>Dækker alle grunde i de to direktiver samt yderligere grunde.</i></p>

Letland	Arbejdslov, vedtaget 2001, ændret 7. maj 2004. <i>Dækker en ikke-udtømmende liste over grunde, men ingen tydelig henvisning til seksuel orientering.</i>
Litauen	Lov om lige muligheder, i kraft den 1. januar 2005, straffelov ændret den 1. maj 2003. <i>Dækker alle grunde i de to direktiver.</i>
Luxembourg	Ingen lovgivning vedtaget eller ændret siden vedtagelsen af direktiverne.
Ungarn	Lov CXXV af 2003 om ligebehandling og fremme af lige muligheder. Regeringsdekret 362/2004 om ligebehandlingsmyndighed og detaljeret reglement for procedurene herfor. <i>Dækker alle grunde i de to direktiver samt yderligere grunde, herunder køn.</i>
Malta	Lov om beskæftigelse og industrielle relationer af 2002 og juridisk bekendtgørelse 461 af 2004 (ligebehandling i forbindelse med beskæftigelsesbestemmelser). Lov om lige muligheder (personer med handicap) af 2000. <i>Dækker alle grunde i de to direktiver.</i>
Nederlandene	Generel lov om ligebehandling af 1994, ændret ved EF-lov om gennemførelse af 2004. Lov om aldersdiskrimination af 17. december 2003. Lov af 3. april 2003 om ligebehandling i forbindelse med kriterierne handicap eller kronisk sygdom. <i>Dækker alle grunde i de to direktiver samt yderligere grunde, herunder køn.</i>
Østrig	<i>Føderalt niveau:</i> Føderal lov om ligebehandling (vedtaget 1993, ændret 2004), lov om ligebehandling, lov om ligebehandlingsudvalget og kontoret for ligebehandling (alle trådt i kraft 1. juli 2004). <i>Delstatsniveau:</i> Lov om ligebehandling for Steiermark. Socialordning for Wien. Lov mod forskelsbehandling for Wien. Lov om ligebehandling for Niederösterreich, lov mod forskelsbehandling for Kärnten. <i>Dækker alle grunde i de to direktiver samt køn. Handicap kun i delstatslovgivning indtil nu.</i>
Polen	Arbejdslov (senest ændret 14. november 2003). Lov af 20. april 2004 om fremme af beskæftigelse og arbejdsmarkedsinstitutioner. Ministerrådets forordning af 25. juni 2002 om regeringsbefuldægtigelse vedrørende ligestilling for mænd og kvinder. Lov om nationale og etniske minoriteter og om regionale sprog (vedtaget den 6. januar 2005, trådte i kraft fra 1. maj 2005). <i>Dækker alle grunde i de to direktiver samt yderligere grunde, herunder køn.</i>
Portugal	Lov 18/2004 om forskelsbehandling på grund af race, etnisk oprindelse. Dekretlov 251/2002. Lov 38/2004 om foranstaltninger til rehabilitering og deltagelse af personer med handicap. Lov 16/2001 om religionsfrihed. Arbejdslov 99/2003, lov 35/2004 med bestemmelser til arbejdsloven. <i>Dækker alle grunde i de to direktiver samt yderligere grunde, herunder køn.</i>
Slovenien	Lov om gennemførelse af princippet om ligebehandling af 2004. Lov af 2004 om erhvervs-mæssig rehabilitering og beskæftigelse af handicappede personer. Lov om beskæftigelsesforhold af 2003. <i>Dækker alle grunde i de to direktiver samt yderligere grunde, herunder køn.</i>
Slovakiet	Lov nr. 365/2004 saml. om ligebehandling inden for visse områder og beskyttelse mod forskelsbehandling, som ændrer og supplerer en række andre love (lov mod forskelsbehandling). Lov nr. 308/1993 saml. om oprettelse af et slovakisk nationalt center for menneskerettigheder, senest ændret i 2004 saml. Arbejdslov nr. 311/2001 saml. senest ændret ved lov nr. 365/2004. <i>Dækker alle grunde i de to direktiver.</i>
Finland	Lov 21/2004 mod forskelsbehandling. Straffelov, ændret ved lov 302/2004. Lov om arbejdskontrakter, ændret ved lov 23/2004. <i>Dækker alle grunde i de to direktiver samt yderligere grunde, herunder køn.</i>
Sverige	Lov om forbud mod etnisk diskrimination (1999:130), senest ændret ved lov 2003:308. Lov om forbud mod forskelsbehandling af personer med handicap på arbejdsmarkedet (1999:132), ændret ved lov 2003:309. Lov om forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet på grund af seksuel orientering (1999:133), ændret ved lov 2003:310. Lov om ligebehandling af studerende ved universiteter (2001:1286), ændret ved lov 2003:311. Lov om forbud mod forskelsbehandling (2003:307), ændret ved lov 2004:1089. Lovgivning mod forskelsbehandling på grund af seksuel orientering med hensyn til social sikring, trådt i kraft i januar 2005. <i>Dækker alle grunde i de to direktiver undtagen alder.</i>
Det Forenede Kongerige	<i>Storbritannien:</i> Lov om raceforhold af 1976, senest ændret ved bestemmelserne om raceforhold i 2003. <i>Nordirland:</i> Forordning om raceforhold (NI) af 1997, senest ændret ved forordningsbestemmelser om raceforhold af 2003. <i>Dækker race og national oprindelse.</i> <i>Storbritannien:</i> Lov mod forskelsbehandling på grund af handicap, senest ændret ved bestemmelser mod forskelsbehandling på grund af handicap af 2003. Lov mod forskelsbehandling på grund af handicap (pensioner) bestemmelser af 2003. Bestemmelser om ligebehandling på beskæftigelsesområdet af 2003 (religion eller tro). Bestemmelser om ligebehandling på beskæftigelsesområdet af 2003 (seksuel orientering) (ændringer). <i>Nordirland:</i> Forordning om lige beskæftigelse og behandling (NI) af 1998, senest ændret ved bestemmelser om lige beskæftigelse i 2003. Bestemmelser om ligebehandling på beskæftigelsesområdet (NI) af 2003 (seksuel orientering). Lov mod forskelsbehandling på grund af handicap af 1995 (ændring) (NI) af 2004. <i>Dækker religion eller tro, seksuel orientering og i NI politisk overbevisning.</i>

Bulgarien	Lov om beskyttelse mod forskelsbehandling af 2003, trådt i kraft januar 2004. <i>Dækker alle grunde i de to direktiver samt yderligere grunde, herunder køn.</i>
Rumænien	Forordning vedtaget i august 2000, der dækker forebyggelse og afstraffelse af alle former for forskelsbehandling. Lov nr. 48 af 16. januar 2002 vedtager forordninger med få ændringer. <i>Dækker alle grunde i de to direktiver samt yderligere grunde, herunder køn.</i>
Norge	Lovgivning, der »gennemfører« reglerne i beskæftigelsesdirektivet (2000/78) trådte i kraft den 1. maj 2004.

Lovgivning behandles i parlamentet i **Tjekkiet** (lov mod forskelsbehandling, der gennemfører de to direktiver), i **Frankrig** (der ændrer loven på handicapområdet fra 1975), i **Tyskland** (i forbindelse med de to direktiver samt direktivet om ligebehandling af mænd og kvinder — 2002/73/EF), i **Luxembourg** (lov 5248, der gennemfører direktivet om racelighed, og lov 5249, der gennemfører direktivet om ligebehandling på beskæftigelsesområdet) samt i **Østrig** (lovudkast til en ny version af loven om ligestilling for folk med handicap). I **Letland** var en omfattende lov mod forskelsbehandling til førstebehandling i parlamentet i april 2004, men det lader til, at den er blevet opgivet igen af den nye regering, som tilsyneladende ønsker at gennemføre direktiverne ved hjælp af ændringer i flere nuværende love. I **Spanien** vedtog regeringen i december 2004 en lov om klausuler i kollektive overenskomster vedrørende kontraktopsigelse, i forbindelse med at arbejdstagere når pensionsalderen. Loven er nu til behandling i parlamentet. I **Cypern** er der ligeledes en lov til behandling i parlamentet, der forbyder den lovfastsatte maksimale aldersgrænse på 60 år for at være medlem af udvalget for offentlig uddannelse (som håndterer ansættelser og andre arbejdsmæssige anliggender med hensyn til lærere i den offentlige sektor).

I **Det Forenede Kongerige** er en lov mod forskelsbehandling på grund af handicap til behandling i parlamentet. Regeringen har ydermere i marts 2005 offentliggjort en ny ligestillingslov, som dels foreslår, at der oprettes et udvalg for ligestilling og menneskerettigheder, dels planlægger at udvide beskyttelsen mod forskelsbehandling på grund af religion eller tro til at omfatte levering af varer, faciliteter og tjenester til offentligheden, levering og forvaltning af lokaliteter samt udførelse af offentlige funktioner. I Nordirland er offentligheden blevet hørt vedrørende mulighederne for én enkelt ny ligestillingslov, der har til formål at harmonisere al den nuværende lovgivning mod forskelsbehandling, så vidt det er praktisk muligt, og at ajourføre og udvide de nuværende bestemmelser, hvor det er relevant. Der vil ydermere blive foretaget en høring i efteråret 2005 i forbindelse med udkast til bestemmelser vedrørende uddannelse for handicappede med henblik på en ikrafttræden fra september 2006.

I **Norge** er der i mellemtiden stillet forslag til en lov, der forbyder forskelsbehandling på grund af etnisk baggrund, religion osv., og til endnu en lov vedrørende ombudsmanden for ligestilling og forskelsbehandling (på grundlag af de fem kriterier i direktiverne) og vedrørende Appelkammeret for Ligestilling og Forskelsbehandling.

I **Estland** skal der stadig indføres lovgivning til at gennemføre de aspekter af direktivet om racelighed, der ikke omfatter beskæftigelsesrelaterede, og i **Spanien** står et kongeligt dekret til at blive vedtaget vedrørende oprettelse af og funktioner for Rådet til Fremme af Ligebehandling af alle personer uden forskelsbehandling på grund af race eller etnisk oprindelse, således at dette særlige organ kan påbegynde sit virke.

BESKYTTELSE OG HÅNDHÆVELSE AF DEN ENKELTES RETTIGHEDER

Den enkeltes rettigheder, der er beskyttet af direktivet om racelighed og direktivet om ligebehandling på beskæftigelsesområdet, skal håndhæves på hensigtsmæssig vis ved hjælp af tiltag på nationalt plan. I de fleste EU-medlemsstater behandles og dømmes sådanne sager ved civilretten eller arbejdsretten og nogle gange ved strafferetten. Der findes alternativer i en række lande, herunder administrativ behandling ved ligestillingsorganer. Forlig som et middel til at løse tvister om forskelsbehandling er ligeledes vidt udbredt.

Ofre kan generelt søge oprejsning ved at gøre national lovgivning mod forskelsbehandling gældende ved nationale domstole. Men direktiverne beskytter ligeledes den enkelte i sager, hvor direktiverne ikke er gennemført fuldt ud eller tilstrækkeligt i national lovgivning (se boks).

Den enkeltes rettigheder i sager, hvor direktiverne ikke er gennemført fuldt ud

Hvis det er staten eller et offentligt organ, der påstås at have udført forskelsbehandling, kan bestemmelser i direktiverne, der er klare, præcise og ubetingede, gøres direkte gældende ved nationale domstole. Sådanne bestemmelser defineres som havende en »*vertikal direkte virkning*«. Dette betyder, at selv om en medlemsstat ikke gennemfører direktiverne til tiden eller har gennemført dem på ukorrekt vis, kan enkeltpersoner, som påstår, de har været udsat for forskelsbehandling af et offentligt organ, dog stadig påkalde sig bestemmelserne i direktiverne.

Hvis det er en anden enkeltperson eller privat part, der påstås at have udført forskelsbehandling, skal de nationale domstole lade direktiverne få »*indirekte virkning*« og gøre alt, hvad der er muligt for at fortolke national lovgivning i overensstemmelse med fællesskabsretten. Dette betyder, at de i videst muligt omfang skal fortolke national lovgivning i lyset af direktivernes ordlyd og formål med henblik på at opnå det i direktivet tilsigtede resultat. Det er ikke relevant, hvorvidt den nationale lovgivning er blevet vedtaget før eller efter direktivet (sag C-106/89, *Marleasing* (1990) sml. 4135).

Et tredje princip i fællesskabsretten bidrager med at sikre, at medlemsstaten gennemfører ligestillingsdirektiverne på hensigtsmæssig vis, nemlig princippet om »*statens ansvar*« (sagerne C-6 & 9/90, *Francovich*, forenede sager C-46/93, *Brasserie du Pêcheur*, og C-48/93, *Factortame*). Hvis der ved tidsfristen for gennemførelse ikke findes nogen national lovgivning, der gennemfører direktivet, eller hvis national lovgivning er i modstrid med fællesskabsretten, skal medlemsstaten kompensere for tab som følge af den manglende gennemførelse af direktivet. For at staten kan holdes ansvarlig, skal visse betingelser være opfyldt: 1) Formålet med den fællesskabsbestemmelse, der er blevet overtrådt, skal være at give rettigheder til den enkelte, 2) overtrædelsen skal være tilstrækkelig alvorlig, og 3) der skal være en årsagssammenhæng mellem statens fejl og den skade, de pågældende personer har været udsat for. Nationale domstole kan anmodes om at beslutte, hvorvidt medlemsstaten har gennemført ligestillingsdirektiverne forkert, og hvis domstolen skønner, at dette er tilfældet, og at betingelserne er opfyldt, kan sagsøgeren være berettiget til en økonomisk erstatning.

Nationale domstole kan ligeledes rejse spørgsmål ved EF-Domstolen vedrørende fortolkning af særlige bestemmelser i direktiverne. EF-Domstolen behandler herefter spørgsmålene og træffer afgørelse herom.

EF-Domstolens rolle

Hvis en national domstol er usikker på, hvorvidt ligestillingsdirektiverne er gennemført korrekt, eller ikke er sikker på, hvordan et bestemt udtryk i direktiverne skal fortolkes, kan og bør den anmode EF-Domstolen om en præjudiciel afgørelse, for at den kan være i stand til at afsige sin dom i den behandlede sag (artikel 234 i EF-traktaten). Domstole, der træffer afgørelse i sidste instans (domstole, hvis domme ikke kan ankes), skal indbringe sådanne spørgsmål for EF-Domstolen. EF-Domstolen vil herefter kigge på de relevante bestemmelser i direktiverne og fremlægge sin fortolkning under hensyntagen til den nationale sags omstændigheder. Den vil ligeledes inddrage bemærkninger fra medlemsstatens regering eller Kommissionen. Sådanne afgørelser fra EF-Domstolen er overordentlig vigtige for en hensigtsmæssig og ensartet anvendelse af direktiverne. Præjudicielle afgørelser har f.eks. været af afgørende betydning for fortolkningen af fællesskabsretten om ligestilling for mænd og kvinder. Ngo'er, fagforeninger og andre interesserede organisationer i medlemsstaterne kan søge at få afklaret bestemmelserne i direktiverne og afprøve lovgivningen i deres land ved strategisk at indbringe sager, som tvinger nationale domstole til at referere til EF-Domstolen.

To tyske domstole har indbragt spørgsmål ved EF-Domstolen vedrørende overensstemmelse med direktivet om ligebehandling på beskæftigelsesområdet i forbindelse med en bestemmelse i national lovgivning, i henhold til hvilken tidsbegrænsede ansættelseskontrakter kunne indgås med arbejdstagere, der er fyldt 52 år (sagerne C-144/04, *Mangold*, EUT C 146 af 29.5.2004, s. 1, og C-261/04, *Schmidt*, EUT C 228 af 11.9.2004, s. 41, skønt sidstnævnte sag senere er blevet trukket tilbage — *Den Europæiske Unions Tidende (EUT)* kan ses på: <http://europa.eu.int/eur-lex/>).

En ungarsk domstol har ligeledes spurgt EF-Domstolen om, hvorvidt en bestemmelse i ungarsk strafferet, i henhold til hvilken offentlig anvendelse eller udstilling af en rød femtakket stjerne er en strafbar forseelse, er forenelig med det fællesskabsretlige princip om forbud mod forskelsbehandling (sag C-328/04, *Vajnai Attila*, EUT C 262 af 23.10.2004, s. 15). Det er et spørgsmål om, hvorvidt direktivet om racelighed tillader, at folk giver udtryk for deres politiske overbevisning ved hjælp af et symbol. En spansk domstol har endvidere refereret til EF-Domstolen for en præjudiciel afgørelse, som omfatter fortolkningen af begrebet handicap i forbindelse med formålet om beskyttelse fastsat i direktiv 2000/78 (sag C-13/05, *Chacón Navas*, EUT C 69 af 19.3.2005, s. 8).

Referencer af denne art kan være meget lange og omfattende, især hvis spørgsmålet kommer fra en domstol, der træffer afgørelse i sidste instans. Spørgsmål fra nationale domstole i forbindelse med ligestillingsdirektiverne og eventuelle domme fra EF-Domstolen kan forventes at stige støt i antal over de næste år. Nationale domme vedrørende ligestillingsdirektiverne er i mellemtiden begyndt at dukke op i medlemsstaterne (se bokse for eksempler).

Domstolssager vedrørende forskelsbehandling

Belgien og Frankrig: husejer og grundejer dømt for forskelsbehandling

En husejer blev ved strafferetten i Antwerpen, Belgien, i december 2004 dømt for forskelsbehandling, fordi han havde nægtet at leje sit hus ud til et belgisk par af congolesisk oprindelse. Ejeren havde instrueret udlejningskontoret om »helst ikke at udleje til udlændinge«. Centret for Lige Muligheder og Modstand mod Racisme, det særlige organ i Belgien, deltog i sagen sammen med den offentlige anklager. Af alle de klager om forskelsbehandling, centret modtager om året, vedrører i gennemsnit 7 % boligforhold. Husejeren blev beordret til at betale 250 EUR i skade til centret.

Strafferetten i Grenoble, Frankrig, dømte i september 2004 en grundejer, fordi vedkommende nægtede at sælge et stykke jord til en »araber« med det argument, at hun var bange for at få problemer med naboerne. Domstolen idømte hende en bøde på 10 000 EUR, betinget fængsel i fire måneder og beordrede hende til at betale 1 500 EUR i skade til køberen og 500 EUR til dennes hustru. Domstolen beordrede endvidere dommen offentliggjort i fagbladet for sammenslutningen af ejendomsmæglere og tildelte skadeserstatninger til to ngo'er, der havde støttet offeret, MRAP og SOS Racisme.

Finland: ophævelse af kirkebeslutning om forbud mod at blive præst for dem, der lever i registrerede parforhold med en af samme køn

Vaasa domstol ophævede for nyligt en beslutning truffet af den evangelisk-lutherske kirke om, at en ansøger ikke var valgbar til at blive præst, fordi hun offentligt levede i et parforhold med en af samme køn og havde meddelt, at hun ville få parforholdet registreret officielt. Domstolen skønnede, at dette var i modstrid med loven mod forskelsbehandling, der forbyder forskelsbehandling på grund af *bl.a.* seksuel orientering og »andre grunde ved en person«. Det at være i et parforhold med en af samme køn blev anset for at være en sådan anden grund. I den finske kirkelov, f.eks. i kirkeforordningen i kirkeloven, er der ingen undtagelse, der gennemfører undtagelsen vedrørende »religiøs etik« i artikel 4(2) i direktivet om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse.

Irland: Arbejdsretten støtter sig til direktivet om racelighed i forbindelse med afgørelse om uberettiget afskedigelse på grund af race

Den irske lovgivning vedrørende bevisbyrden var før direktivgennemførelsen ikke i overensstemmelse med direktiverne. Da arbejdsretten behandlede sagen *Citibank mod Massinde Ntoko* den 8. marts 2004 (EED045), var direktivet om racelighed og direktivet om ligebehandling på beskæftigelsesområdet stadig ikke blevet gennemført i national lovgivning. Domstolen støttede sig imidlertid direkte til bestemmelserne i direktivet om racelighed vedrørende bevisbyrden og skønnede, at Citibank havde diskrimineret en congolesisk arbejdstager på grundlag af dennes race, da han blev afskediget for at foretage et personligt telefonopkald på arbejdet. Domstolen henviste til retspraksis for EF-Domstolen, ifølge hvilken domstolen kan støtte sig til et direktiv, der ikke er gennemført, med henblik på at belyse fortolkningen af national lov i sager, der omfatter enkeltpersoner. Nationale domstole skal i videst muligt omfang fortolke nationale bestemmelser i lyset af ordlyden og formålet i direktiverne med henblik på at opnå det i direktivet tilsigtede resultat. Den indstævnte blev dømt til at betale sagsøgeren en erstatning på 15 000 EUR (2 000 EUR for tabt indtjening og 13 000 EUR for ikke-økonomisk skade til at kompensere for den ydmygelse, vedkommende havde været udsat for, og for fratagelsen af de grundlæggende rettigheder til ligebehandling og frihed uden racefordomme).

Ungarn: ngo'ers ret til at være sagsøger i sager om forskelsbehandling af offentlig interesse

En ngo for lesbiske og homoseksuelle indbragte en sag mod Gáspár Károli-universitetet under den reformerede kirke. Ngo'en hævdede, at universitetet havde diskrimineret homoseksuelle teologistuderende. Efter at have afskediget en teologistuderende, der havde indrømmet, at han var homoseksuel, over for en af sine professorer, offentliggjorde Rådet for det Teologiske Fakultet en generel erklæring af 10. oktober 2003, hvori det fremførtes at »kirken kan ikke godkende [...] uddannelse, rekruttering og beskæftigelse af præster og undervisere i religion, der fører eller fremmer en homoseksuel livsstil«. Domstolen i første og anden instans skønnede, at universitetet havde gjort brug af sin ytringsfrihed inden for de konstitutionelle rammer og ikke havde diskrimineret homoseksuelle. Ngo'en planlægger at anmode om, at Højesteret behandler sagen.

Denne sag fik vigtige konsekvenser for ngo'er, som indbringer sager om seksuel orientering af offentlig interesse (*actio popularis*): Domstolen fandt, at homoseksualitet er en iboende egenskab i folks personlighed, hvilket er en forhåndsbetingelse for en popularklage (*actio popularis*-klage) i henhold til den ungarske lov om ligebehandling. Ngo'er behøver endvidere ikke vente, til forskelsbehandlingen i realiteten har fundet sted — det er tilstrækkeligt, at rettigheder kan blive overtrådt i fremtiden på grund af den diskriminerende lov, praksis osv., som ngo'en gør indsigelse mod.

Slovenien: konstitutionel dom vedrørende forordning, som begrænser opførelsen af moskéer

Den slovenske forfatningsdomstol traf i juli 2004 en afgørelse vedrørende et spørgsmål til folkeafstemning om, hvorvidt en forordning fra Ljubljana bykommune skulle håndhæves, og fandt, at dette udgjorde en overtrædelse af den forfatningsmæssige ret til frit at udøve ens religion. Den pågældende forordning opstillede betingelser for opførelse af byggemål beregnet til at blive anvendt til religiøse og kulturelle aktiviteter for det muslimske religiøse samfund. Domstolen erklærede, at folkeafstemningens formål med at træffe beslutning om betingelser for anvendelse af jord i realiteten var ensbetydende med at umuliggøre opførelsen af en moské. En folkeafstemning om forordningen ville således indebære en beslutning om, hvorvidt medlemmer af det muslimske religiøse samfund frit kunne udøve deres religion i moskéen eller ej, hvilket var imod forfatningen.

Sverige: positiv særbehandling ud fra etnisk baggrund i forbindelse med optagelse på universiteter

Universitetet i Uppsala indførte »alternative udvælgelseskriterier« for jurastuderende, hvorved 10 % af pladserne var reserveret til ansøgere, hvor begge forældre var »født i udlandet«. Dette var i tråd med lovgivning fra januar 2003, der havde til formål at forøge pluralismen på de højere uddannelser. Der blev gjort indsigelse mod denne praksis af to kvindelige ansøgere med høje akademiske kvalifikationer, som ville være kommet ind på programmet, hvis ikke de alternative udvælgelseskriterier havde været der. De hævdede, at udvælgelseskriterierne var diskriminerende i henhold til loven om universitetsstuderende af 2001, som ikke indeholder udtrykkelige bestemmelser om fortrinsbehandling. Byretten i Uppsala fastslog i januar 2005, at universitetets praksis var i modstrid med forbuddet mod direkte forskelsbehandling, og støttede sig til EF-Domstolens retspraksis for positiv særbehandling vedrørende køn, dvs., at positiv særbehandling ikke er tilladt, hvis der er en tydelig forskel på ansøgernes kvalifikationer. De to kvinder fik hver tildelt skadeserstatning på 75 000 SEK (omkring 7 500 EUR). Sagen vil sandsynligvis blive anket.

Nederlandene: manglende opfyldelse af kravet om rimelige tilpasninger inden for erhvervsuddannelse

Et bureau mod forskelsbehandling lagde sag an mod en sammenslutning, som organiserer eksamener inden for hotel- og restaurationssektoren. Bureauet hævdede, at sammenslutningen havde overtrådt loven om ligebehandling i forbindelse med kriterierne handicap og kronisk sygdom ved ikke at skabe rimelige tilpasninger inden for erhvervsuddannelse. Sammenslutningen havde tilbudt »tilpassede« eksamener til ansøgere med et læsehandicap. Der skulle dog betales 90 EUR ekstra for en sådan »tilpasset« eksamen. Udvalget for ligebehandling var enig i, at dette ikke var i overensstemmelse med forpligtelserne i loven vedrørende rimelige tilpasninger af hensyn til folk med et handicap. Den påkrævede tilpasning i denne sag var ikke ensbetydende med en uforholdsmæssig stor byrde på sammenslutningen, og det blev derfor skønnet, at sammenslutningen havde diskrimineret på ulovlig vis (sag 2004/140 af 26. oktober 2004).

Spanien: Klausuler i kollektive overenskomster om tvungent krav om pension som 65-årig blev ophævet af højesteret

Højesteret ophævede i to domme af 9. marts 2004 klausuler i kollektive overenskomster, der tvang arbejdstagere til at gå på pension som 65-årige, da der ikke fandtes nogen nationale bestemmelser, der tillod en sådan tvungen pensionering. Domstolen støttede sig til direktivet om ligebehandling på beskæftigelsesområdet og sluttede, at tvungent krav om pensionering af arbejdstagere som 65-årige udgør forskelsbehandling på grund af alder, såfremt der ikke findes bestemmelser, der berettiger en forskellig behandling på grundlag af alder »ved legitime beskæftigelses-, arbejdsmarkeds- og erhvervsuddannelsespolitiske mål«.

Den spanske regering indførte i december 2004 en lov med henblik på at tillade sådanne klausuler i kollektive overenskomster ved at forbinde dem med »legitime beskæftigelses-, arbejdsmarkeds- og erhvervsuddannelsespolitiske mål«. Dette betyder, at så snart loven er vedtaget i parlamentet, vil sådanne klausuler eventuelt ikke være ensbetydende med aldersdiskrimination, i det omfang dog, at de kan anses for at være objektivt og rimeligt begrundet.

Det Forenede Kongerige: første dom om forskelsbehandling på grund af seksuel orientering i henhold til bestemmelser, der gennemfører direktivet om ligebehandling på beskæftigelsesområdet

I januar 2005 blev bestemmelserne om ligebehandling på beskæftigelsesområdet (seksuel orientering) overtrådt for første gang. Arbejdsretten i Stratford, London, fandt, at sagsøgeren, en virksomhedsleder, havde været genstand for vedvarende mishandling over en periode fra ledende medarbejdere i hans virksomhed, Cleanaway, og var blevet tvunget til at forlade sin stilling til 54 000 GBP (omkring 78 400 EUR) om året. Han blev tilkendt 35 345 GBP (omkring 51 300 EUR) i erstatning for konstruktiv uberettiget afskedigelse, chikane og forskelsbehandling. Domstolen fandt, at vedkommendes arbejdsgiver ikke havde anerkendt eller håndteret problemet, trods tidligere klager fra andre homoseksuelle medarbejdere. Cleanaways personaleafdeling havde ikke sikret, at ledende medarbejdere havde forstået, at henvisninger til seksuel orientering ikke kunne accepteres.

Retsmidler og sanktioner i forbindelse med genoprejsning ved overtrædelse af den enkeltes rettigheder

De nationale domstole skal i henhold til direktiverne sikre, at der findes tilfredsstillende retsmidler ved overtrædelse af princippet om ligebehandling. Sanktionerne mod dem, der diskriminerer, skal være *effektive* (dvs. opnå det ønskede resultat), *stå i et rimeligt forhold til overtrædelsen* (dvs. på passende vis afspejle tyngden og arten af det tab og/eller den skade, der er lidt) samt *have en afskrækkende effekt* (dvs. afskrække fremtidige diskriminerende handlinger). Det er stadig lidt tidligt præcist

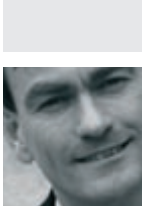
at sige, hvorvidt de forskellige sanktioner, der er til rådighed i de pågældende EU-medlemsstater, opfylder dette krav eller ej. Dette vil fremstå tydeligere, jo flere sager der træffes afgørelse i ved de nationale domstole.

Visse medlemsstater har traditionelt set pålagt strafferetssanktioner for visse former for forskelsbehandling, særligt bøder og fængselsstraf. EF-direktiverne er dog generelt blevet gennemført ved civil- eller arbejdsretten eller ved administrative instanser, så sanktioner såsom erstatninger vil sandsynligvis blive mest udbredt i fremtiden. Økonomisk erstatning kan omfatte erstatning for tidligere eller fremtidige tab og for følelsesmæssig overlast, skadeserstatninger for personlig beskadigelse såsom mental overlast eller skadeserstatninger, der tjener som eksempel med henblik på at straffe den, der diskriminerer. Offeret får direkte erstatning i overensstemmelse hermed, i modsætning til bøder ved strafferetssager, hvor bøden betales til staten i stedet. Andre retsmidler omfatter foreløbig retshjælp med henblik på at få stoppet forskelsbehandlingen og tvinge den, der har diskrimineret, til at træffe foranstaltninger for at forhindre eller reducere virkningen af diskrimineringen af offeret, såsom en dom om at genansætte offeret i sit job, eller at der skal vedtages et særligt sæt regler for praksis. I visse tilfælde findes der særlige sanktioner for virksomheder eller organisationer, som afviger fra sanktionerne pålagt enkeltpersoner.

Overordentlig mange lande har sanktioner, der er særligt udarbejdet til sager om forskelsbehandling, der træder i stedet for eller supplerer mere generelle administrative, civil- eller strafferetlige sanktioner. For eksempel omfatter sanktionerne i Belgien strafferetlige bøder, fængselsstraf og erstatning for skader og civile skader samt ophævelse og ugyldiggørelse af kontraktklausuler, domme om standsning af diskriminerende praksis og offentliggørelse af en dom. I sager, hvor arbejdstagere er blevet afskediget, fordi de har klaget over forskelsbehandling (repressalier), kan de blive genansat og modtage efterbetaling eller alternativt søge om skadeserstatning svarende til seks måneders løn.

I henhold til dekretene, der gennemfører direktiverne i Italien, kan en dom beordre, at den diskriminerende opførsel hører op, at dens virkninger fjernes, og at situationen fra før forskelsbehandlingen genoprettes. Dette er baseret på opfattelsen af, at enhver diskriminerende handling er ulovlig og følgelig ugyldig. Diskriminerende afskedigelser anses altid for ugyldige, og arbejdstagere, der er blevet uberettiget afskediget, kan blive genansat i deres stilling. Dommere kan ligeledes beordre, at en afgørelse bliver offentliggjort i en national avis. Ofre kan søge om skadeserstatning for økonomiske og andre skader. Virksomheder, der findes skyldige i forskelsbehandling på grund af race eller etnisk oprindelse, religion eller nationalitet kan få tilbagetrukket ethvert udbud, leveringskontrakter eller økonomisk støtte fra offentlige organer. I visse tilfælde kan virksomheder blive udelukket fra udbud eller økonomisk støtte i op til to år.

Equinet, det europæiske netværk af ligestillingsmyndigheder, anføres af Den Nederlandske Digebehandlingskommission. Indvandringspolitikgruppen fungerer som sekretariat.

Equinet har til formål at udvikle samarbejdet og fremme udvekslingen af oplysninger mellem ligestillingsmyndigheder i hele EU — 18 medlemsstater er repræsenteret — med henblik på at sikre, at EU's ligestillingslovgivning anvendes ensartet, og at retsbeskyttelsen mod forskelsbehandling styrkes.

Vi ønsker at bidrage til, at ligestillingsorganerne kan opfylde deres mandat ved hjælp af udveksling af juridisk ekspertise og meningsudvekslinger vedrørende håndhævelsesstrategier. Vi ønsker ligeledes at fremskynde dialogen med de europæiske institutioner med henblik på at fremme inddragelsen af ligestillingsbetragtninger i EU-politikker og -programmer.

Equinet opererer ved hjælp af arbejdsgrupper, uddannelseskurser for medarbejdere samt udveksling af oplysninger vedrørende arbejdspraksis og gældende lovgivning og politik i hele EU. På denne måde bidrager Equinet ikke blot til at forbedre ligestillingsorganernes resultater, men også til at styrke organernes uafhængighed og gøre deres støtte til ofre for forskelsbehandling mere effektiv. Et sådant samarbejde indebærer endvidere, at ligestillingsorganer kan drage lære af indhøstede erfaringer andre steder og kan fremsætte mere velunderbyggede anbefalinger til lovgivning og procedurer i deres egne lande.

Netværket støttes af EU's handlingsprogram frem til slutningen af 2006, og det er et af vores umiddelbare mål at skabe betingelserne for, at netværket kan forblive bæredygtigt efter den dato.

ALEX-GEERT CASTERMANS, FORMAND, DEN NEDERLANDSKE LIGEBEHANDLINGSKOMMISSION

Ligestillingsorganer i EU-medlemsstaterne

I henhold til artikel 13 i direktivet om racelighed (2000/43/EF) skal medlemsstaterne oprette et organ til fremme af racelighed og etnisk ligebehandling. Organet skal have kompetence til at bistå ofre for forskelsbehandling på uafhængig vis med at få behandlet deres klager, udføre uafhængige undersøgelser og offentliggøre uafhængige rapporter samt udarbejde anbefalinger vedrørende forhold i forbindelse med forskelsbehandling. Mange ligestillingsorganer har ligeledes mandat til at dække andre kriterier som grundlag for forskelsbehandling ud over kriterierne race og etnisk oprindelse. Dette er ikke påkrævet i henhold til EU-lovgivningen, men Europa-Kommissionen opfordrer dog kraftigt til det (se boks for en liste over ligestillingsorganer og lignende organer i de 25 EU-medlemsstater og i Rumænien samt de former for forskelsbehandling, organerne dækker).

Ligestillingsorganer (eller lignende organer)

	Ligestillingsorgan	Kontakt	Grunde
Belgien	Center for Lige Muligheder og Modstand mod Racisme — <i>Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme</i> — <i>Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding</i>	Tlf. (32-2) 212 30 00 www.diversiteit.be	Alle grunde anført i de to direktiver plus andre grunde
Tjekkiet	Organ for offentligt forsvar af rettigheder — <i>Veřejný ochránce práv</i>	Tlf. (420) 542 54 21 11 www.ochrance.cz	Alle grunde anført i de to direktiver plus køn
Danmark	Institut for Menneskerettigheder	Tlf. (45) 32 69 88 88 www.humanrights.dk	Race og etnisk oprindelse
Tyskland	Den føderale regerings kommissær for migration, flygtninge og integration — <i>Beauftragten der Bundesregierung für Migration, Flüchtlinge und Integration</i> Den føderale regerings kommissær for handicappede personers behov — <i>Behindertenbeauftragte</i>	Tlf. (49-30) 206 55 18 35 eller (49-1888) 555 18 35 www.integrationsbeauftragte.de Tlf. (49-1888) 527 29 44 www.behindertenbeauftragte.de	Race og etnisk oprindelse Handicap
Estland	Justitsministerens kontor — <i>Eesti Vabariigi Oiguskantsler</i>	Tlf. (372) 693 84 00 www.oiguskantsler.ee	Alle grunde anført i de to direktiver plus køn og andre grunde
Grækenland	Den græske ombudsmand	Tlf. (30) 80 11 112 50 00 www.synigoros.gr	Alle grunde
Spanien	Det nationale handicapråd — <i>Consejo Nacional de la Discapacidad</i> Ombudsman — <i>El Defensor del Pueblo</i>	Tlf. (34) 913 63 70 00 www.mtas.es Tlf. (34) 914 32 79 00 www.defensordelpueblo.es	Handicap Alle grunde
Frankrig	Den høje myndighed til bekæmpelse af forskelsbehandling og for ligestilling — <i>Haute autorité de lutte contre les discriminations et pour l'égalité</i>	Tlf. (33) 810 00 50 00 www.le114.com	Alle grunde anført i de to direktiver plus køn og andre grunde
Irland	Ligestillingsmyndighed	Tlf. (353-1) 417 33 33 www.equality.ie	Alle grunde anført i de to direktiver plus andre grunde
Italien	Nationalt kontor mod racediskrimination — <i>Ufficio Nazionale Antidiscriminazioni Razziali</i>	Tlf. (39) 06 42 15 32 61 www.pariopportunita.gov.it	Race eller etnisk oprindelse
Cypern	Kontoret for kommissæren for forvaltning (Ombudsmanden)	Tlf: (357-22) 45 63 00 E-post: ombudsman@cytanet.com.cy	Race eller etnisk oprindelse plus religion, politisk eller anden overbevisning, sprog, nationalitet
Letland	Lettisk nationalt kontor for menneskerettigheder — <i>Valsts Cilvēktiesību Birojs</i>	Tlf. (371) 728 72 10 www.vcb.lv	Alle grunde
Litauen	Kontoret for lige muligheder, Ombudsmanden — <i>Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba</i>	Tlf. (370-5) 261 27 87 www.lygybe.lrs.lt	Alle grunde anført i de to direktiver

Ligestillingsorganer (eller lignende organer)

	Ligestillingsorgan	Kontakt	Grunde
Luxembourg	Særligt permanent udvalg mod race-diskrimination — <i>Commission spéciale permanente contre la discrimination raciale</i>	Tlf. (352) 478 36 92	Race eller etnisk oprindelse
Ungarn	Ligebehandlingsmyndighed — <i>Egyenlő Bánásmód Hatóság</i>	Tlf. (36-1) 235 45 09 E-post: ebh@icsszem.hu	Alle grunde anført i de to direktiver plus køn og andre grunde
Malta	Endnu ikke oprettet. Ansvarsområdet fra det nationale udvalg for fremme af beskyttelsen af ligestilling for mænd og kvinder kan blive udvidet		
Nederlandene	Ligebehandlingsudvalg — <i>Commissie Gelijke Behandeling</i>	Tlf. (31-30) 888 38 88 www.cgb.nl	Alle grunde anført i de to direktiver plus køn og andre grunde
Østrig	Ligebehandlingsmyndighed — <i>Anwaltschaft für Gleichbehandlungsfragen</i> Ombudsmand for lige beskæftigelsesmuligheder — <i>Anwältin für die Gleichbehandlung von Frauen und Männern in der Arbeitswelt</i>	Tlf. (43-1) 532 02 44	Alle grunde anført i de to direktiver undtagen handicap, plus køn
Polen	Kommissær for beskyttelse af borgerlige rettigheder — <i>Rzecznika Praw Obywatelskich</i> Regeringsbefuldmægtiget organ for ligestilling for kvinder og mænd — <i>Pełnomocnika Rządu ds. Równego Statusu Kobiet i Mezczyzn</i> Regeringsbefuldmægtiget organ for handicappede personer — <i>Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych</i>	Tlf. (48-22) 551 77 00 www.brpo.gov.pl Tlf. (48-22) 520 08 31 www.rownystatus.gov.pl Tlf. (48-22) 826 96 73 www.mpips.gov.pl/osobyniepelnosprawne.php	Alle grunde Alle grunde anført i de to direktiver undtagen handicap, plus køn Handicap
Portugal	Højkommissær for immigration og etniske minoriteter — <i>Alto Comissariado para a Imigração e Minorias Étnicas</i>	Tlf. (351) 218 10 61 00 www.acime.gov.pt	Race eller etnisk oprindelse
Slovenien	Kontor for lige muligheder — <i>Urad za enake možnosti</i>	Tlf. (386-1) 478 84 60 www.uem-rs.si	Alle grunde
Slovakiet	Det slovakiske nationale center for menneskerettigheder — <i>Slovenského národného strediska pre ľudské práva</i>	Tlf. (421-2) 57 20 39 11/14 www.snspl.sk	Alle grunde
Finland	Ombudsmand for minoriteter — <i>Vähemmistövaltuutettu</i>	Tlf. (358-10) 604 70 48 www.vahemmistovaltuutettu.fi	Race eller etnisk oprindelse
Sverige	Ombudsmand mod etnisk forskelsbehandling — <i>Ombudsmannen mot etnisk diskriminering</i> Ombudsmanden for handicap — <i>Handikappombudsmannen</i>	Tlf. (46-8) 50 88 87 00 www.do.se Tlf. (46-8) 20 17 70 www.handikappombudsmannen.se	Race eller etnisk oprindelse Handicap
Det Forenede Kongerige	Udvalg for handicappede personers rettigheder — <i>Disability Rights Commission</i> Ligestillingsudvalg for Nordirland — <i>Equality Commission for Northern Ireland</i> Udvalg for raceligestilling — <i>Commission for Racial Equality</i>	Tlf. (44-8457) 62 26 33 www.drc-gb.org Tlf. (44-2890) 50 06 00 www.equalityni.org Tlf. (44-20) 79 39 00 00 www.cre.gov.uk	Handicap Race eller etnisk oprindelse, religion, politisk overbevisning, køn, handicap, seksuel orientering Race eller etnisk oprindelse
Rumænien	Det rumænske nationale råd til bekæmpelse af forskelsbehandling — <i>Consiliul National pentru Combaterea</i>	Tlf. (40-21) 312 65 78/79 www.cncd.org.ro	Alle grunde

Forbedring af situationen for romaer i EU

I århundreder har romaer ⁽¹⁾ været genstand for forskelsbehandling og forfølgelse. Selv om deres historiske oprindelse indimellem har været omdiskuteret, hersker der i dag i stor udstrækning enighed om — i særdeleshed ud fra stærke sproglige beviser — at roma-folket nedstammer fra befolkningsgrupper, der forlod det indiske subkontinent hen mod slutningen af det første årtusinde.

Selv om der i en række lande ikke er indsamlet statistik over etnisk oprindelse, peger skøn på, at der kan være omkring 3-4 millioner romaer i EU og måske yderligere 2-3 millioner i Bulgarien og Rumænien, der bliver medlemmer af EU i 2007.

Udvidelsen af EU har bidraget til at fokusere på den forskelsbehandling og udelukkelse, som roma-fællesskaber står over for i både »nye« og »gamle« medlemsstater. En stor del af ansvaret for håndteringen af disse udfordringer ligger på nationalt, regionalt og lokalt plan. En række EU-politikker og -programmer kan dog bidrage til at støtte bestræbelserne fra nationale myndigheder og organisationer i civilsamfundet. I denne del af beretningen vil der blive givet en oversigt over en række initiativer, som Europa-Kommissionen har iværksat for nyligt med henblik på at fremme den sociale inddragelse af romaer.

UDFORDRINGENS ART OG OMFANG

Romaer står over for forskelsbehandling og social udstødelse i varierende grad i hele EU. I alle de lande, hvor der er statistikker til rådighed, eller hvor der er blevet gennemført undersøgelser på området, viser dette, at romaer har et væsentligt lavere uddannelsesniveau, meget højere arbejdsløshedsprocenter, betydeligt lavere indtægtsniveauer og et dårligere helbred i forhold til resten af befolkningen (se i særdeleshed Europa-Kommissionen, *Situationen for sigøjnere i det udvidede EU (The situation of Roma in an enlarged European Union)* ⁽²⁾). I mange medlemsstater adskilles roma-børn rutinemæssigt i skolerne, de går ofte i »specialskoler« for børn, der har indlæringsvanskeligheder eller bliver anbragt i specialklasser. Mange romaer lever endvidere i dårligt stillede og afskårne områder med lav boligkvalitet, mangel på grundlæggende ydelser og en begrænset adgang til sundhedsydelser af god kvalitet (se boks).

⁽¹⁾ Udtrykket »romaer« bliver i denne beretning anvendt til at omtale personer, der beskriver sig selv som roma, sigøjnere, omkringrejsende, manouches, sinti og andre grupper, der opfattes som »sigøjnere«. Anvendelsen af udtrykket »romaer« har ikke til hensigt at underkende den store diversitet, der findes inden for disse samfund, eller fremme stereotyper.

⁽²⁾ http://www.europa.eu.int/comm/employment_social/fundamental_rights/pdf/pubst/roma04_en.pdf

Situationen for romaer i EU-medlemsstaterne

Den følgende statistik giver en indikation af situationen for romaer i Europa.

Over halvdelen af alle børn i specialskoler i Slovakiet var af roma-oprindelse i 2002-2003.

Kun halvdelen af alle roma-børn i Tyskland gik i skole i 2003, og op til 80 % af dem, der gik i skole, gik i specialskoler.

Roma-børn er ligeledes overrepræsenteret i specialskoler i Ungarn, Bulgarien, Polen og Slovenien.

Over 85 % af alle romaer i den arbejdsdygtige alder var officielt ikke i beskæftigelse i Slovakiet i 2003.

Over 80 % af romaerne havde en indtægt under den nationale fattigdomsgrænse i Bulgarien, Ungarn, Rumænien og Slovakiet i henhold til en UNDP-undersøgelse udført i slutningen af 2001.

Omkring 45 % af romaerne i Ungarn og Slovakiet havde ikke noget toilet indendørs ifølge samme undersøgelse.

Omkring 65 % af de undersøgte romaer i Rumænien og 45 % af de undersøgte romaer i Bulgarien levede i boliger uden rindende vand.

Kilde: Europa-Kommissionen, *The situation of Roma in an enlarged European Union*, og De Forenede Nationers udviklingsprogram (UNDP), *Avoiding the dependency trap*.

EN SAMLET INDSATS FOR AT FORBEDRE SITUATIONEN FOR ROMAER

EU's lovgivning mod forskelsbehandling beskrevet i del I i denne beretning kan hjælpe romaer med at forsvare deres ret til ligebehandling i forbindelse med adgang til beskæftigelse, uddannelse, socialsikring, sundhedsydelser, boliger, varer og tjenesteydelser. Europa-Kommissionen leverer undervisning igennem sit EU-handlingsprogram til organisationer, der taler romaers sag, samt andre ngo'er med henblik på at viderebringe den nødvendige information af juridisk og praktisk art til disse organisationer og ngo'er, således at de kan forsvare ofre for forskelsbehandling.

Som en del af tiltrædelsesprocessen overvåger EU aktivt respekten for minoriteter, herunder romaer, og den beskyttelse, minoriteterne får i ansøgerlandene. Det Europæiske Observationscenter for Racisme og Fremmedhad har for nyligt intensiveret sin overvågning af situationen for romaer i EU-medlemsstaterne. Kommissionen opfordrer endvidere de nationale myndigheder til at tage hensyn til roma-fællesskabernes behov ved udarbejdelsen af deres nationale handlingsplaner for beskæftigelsen og social inddragelse.

Tildelingen af EU-støtte underbygger ligeledes den sociale inddragelse af romaer. Kommissionen arbejder sammen med nationale myndigheder og ngo'er for at sikre, at EU-støtten når sit mål, og at systemer til overvågning og evaluering af politiske tiltag forbedres. Eksempler på en række af de projekter, der har fået støtte fra EU, er angivet i nedenstående.

For at tage fat på de mangeartede udfordringer, som romaer står over for, træffer Kommissionen foranstaltninger til at sikre, at de forskellige EU-politikker og -programmer fungerer sammen på en sammenhængende måde. Som et første skridt hertil blev der bestilt en undersøgelse (se boks), der skulle analysere situationen for romaer i det udvidede EU samt foretage en gennemgang af relevant politik på området. Undersøgelsen blev udført i samarbejde med roma-ngo'er og i samråd med nationale myndigheder.

Situationen for romaer i det udvidede EU

Undersøgelsen, der fik støtte fra EU's programmer for social inddragelse og til bekæmpelse af forskelsbehandling, så på leve- og arbejdsvilkårene for romaer i de EU-lande, hvor der er flest romaer. Der blev på grundlag heraf opstillet en række anbefalinger til politiske tiltag vedrørende uddannelse, beskæftigelse, boliger og sundhedsydelse. Undersøgelsen anbefalede i særdeleshed, at EU skulle:

- øge bevidstheden omkring situationen for romaer og den forskelsbehandling, romaer udsættes for, samt overvåge effekten af ny lovgivning, der indføres som følge af direktivet om racelighed
- styrke koordineringen mellem forskellige EU-politikker og -programmer samt mellem EU og andre internationale organisationer
- sikre, at romaer deltager i formulering, gennemførelse og evaluering af politikker, og at roma-anliggender bliver inddraget i relevante EU- og nationale politikker
- oprette metoder til overvågning og evaluering af programmernes effektivitet med hensyn til en forbedring af situationen for romaer

og at medlemsstaterne skulle:

- anerkende romaer som en særskilt etnisk gruppe, der skal prioriteres ved politikker for social inddragelse og beskæftigelse
- udvikle metoder til at indsamle data vedrørende etnisk oprindelse i samarbejde med Europa-Kommissionen
- sikre, at alle offentlige myndigheder på nationalt og lokalt plan omfatter organer med ansvar for at sikre den sociale inddragelse af romaer

samt at roma-organisationer skulle:

- være mere aktive i deres forsøg på at udrydde stereotype opfattelser af romaer og fordomme mod dem
- fremskynde overvågningen af situationen for etniske minoriteter for bedre at kunne identificere de problemer, minoriteterne står over for
- blive inddraget i europæiske ngo'er og netværk, der er involveret i bekæmpelse af forskelsbehandling og fremme af grundlæggende rettigheder.

Rapporten er til rådighed online på engelsk, fransk og tysk på:

http://www.europa.eu.int/comm/employment_social/fundamental_rights/pdf/pubst/roma04_en.pdf

Som en følge af anbefalingerne i undersøgelsen har Kommissionen oprettet en særlig tværtjenstlig arbejdsgruppe med henblik på at sikre, at den brede vifte af politikker og programmer, der gennemføres for at tackle roma-problemstillinger, koordineres på en hensigtsmæssig måde. 14 forskellige generaldirektorer i Kommissionen er repræsenteret i arbejdsgruppen, som omfatter ikke blot beskæftigelse, sociale anliggender og arbejdsmarkedsforhold, men også bl.a. udvidelsen og forbindelser udadtil, uddannelse og kultur, civilret og menneskerettigheder, sundhedspleje og regionalpolitik samt udvikling af landdistrikter. Formålet er at udvikle politiske retningslinjer, udveksle informationer mellem alle de pågældende direktorer samt sikre, at de tilgængelige EU-midler anvendes bedst muligt, og at der drages lære af tidligere indhøstede erfaringer.

EU samarbejder endvidere med andre internationale organisationer inden for området. Europa-Kommissionen er eksempelvis medlem af Styringsudvalget for Årtiet for Roma-inklusion 2005-2015, som blev oprettet i Sofia i februar 2005 (se boks).

Årtiet for Roma-inklusion 2005-2015

Initiativet Årtiet for Roma-inklusion blev iværksat i februar 2005 af regeringerne for Bulgarien, Kroatien, Tjekkiet, Ungarn, Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien, Rumænien, Serbien og Montenegro samt Slovakiet. Det støttes af Open Society Institute, Verdensbanken og en række andre internationale organisationer.

Initiativet, der løber frem til 2015, har til formål at lukke hullet mellem romaer og resten af befolkningen i de pågældende lande. Den internationale styringskomité, der udgøres af repræsentanter fra de involverede regeringer, internationale sponsorer samt romaerne selv, har udpeget fire prioriterede områder for handling — uddannelse, beskæftigelse, sundhed og boliger — sammen med tre tværgående problemstillinger — fattigdom, forskelsbehandling og kønsspørgsmål.

Støtte til romaer under Phare-programmet

Phare-programmet har til formål at yde assistance til landene i Central- og Østeuropa i forbindelse med håndtering af økonomiske og sociale problemer samt bistå ved disse landes forberedelser til indtræden i EU. Siden 1998 er der blevet afsat Phare-midler på et pænt stykke over 100 mio. EUR til projekter til forbedring af situationen for roma-minoriteter i lande, hvor disse udgør en stor del af befolkningen. Betydelige summer bruges fortsat i Bulgarien og Rumænien på programmer, hvor romaer er hovedmodtagere, og i flere af programmerne inddrages romaerne aktivt i programgennemførelsen.

Foreksempel har projektet »Adgang til uddannelse for dårligt stillede befolkningsgrupper« i Rumænien, der koordineres af ministeriet for uddannelse og forskning, til formål at ændre uddannelsespraksis ved at inddrage roma-skolekonsulenter som et mellemlid mellem uddannelsesmyndighederne og lærerstaben (flere eksempler kan ses på: http://www.europa.eu.int/comm/enlargement/phare_evaluation_pdf/revised_minorities_thematic_raw_161204.pdf).

Støtte til romaer under strukturfondene

Den Europæiske Socialfond (ESF), der er en af EU's strukturfonde, støtter en række projekter i både nye og »gamle« medlemsstater med henblik på at forbedre adgangen til beskæftigelse for romaer og andre dårligt stillede grupper, i særdeleshed ved hjælp af bedre

uddannelse. Et iøjnefaldende eksempel er ACCEDER-projektet i Spanien, som er en del af det mellem-regionale program *Bekæmpelse af forskelsbehandling*, der har til formål at tackle problemer for dårligt stillede grupper på arbejdsmarkedet. Projektet har til formål at få 4 000 romaer i beskæftigelse, inden det udløber i 2006 ved at:

- hjælpe romaer til at få faglige kvalifikationer
- tilpasse uddannelsesprogrammer og arbejdsformidlinger til romaernes specifikke behov
- øge bevidstheden omkring den forskelsbehandling, romaer er udsat for, samt forbedre den brede befolknings syn på romaer
- fremme mere aktive foranstaltninger til forbedring af romaernes levevilkår og deres adgang til offentlige ydelser.

Herudover er der en lang række projekter til støtte for romaer, der har modtaget støtte under Equal-initiativet, der finansieres af ESF med henblik på at fremme innovative tilgange til forbedring af situationen for befolkningsgrupper, der er dårligt stillede ved jobsøgning. Målgruppen for 45 af de støttede projekter mellem 2001 og 2004 har enten udelukkende været romaer eller romaer sammen med andre dårligt stillede grupper (se boks for eksempler). I den nye omgang af Equal-programmet, der starter i 2005, er omkring 80 nye projekter rettet imod at støtte romaer.

Eksempler på Equal-projekter

I Østrig havde projektet »Mri Buti« til formål at hjælpe romaer til at finde beskæftigelse i delstaten Burgenland ved hjælp af vejledning og rådgivning. I Ungarn blev roma-mænd og -kvinder oplært til at udføre arbejde, som der var et lokalt behov for, såsom murerarbejde og børnepasning. I Tyskland blev der gennemført et projekt med afprøvning af nye tilgange til jobkvalifikationer hos romaer og sinti — som mellemmand inden for uddannelse eller socialt arbejde f.eks. I Frankrig og Irland får medlemmer af romaers og omkringrejsendes samfund hjælp til at oprette selvstændig virksomhed.

Romaer i Bruxelles — Livia Járóka, MEP

Livia Járóka blev det første medlem af Europa-Parlamentet med roma-oprindelse fra de »nye« EU-medlemsstater, da hun blev valgt i juni 2004. Hun er socialantropolog og er ved at færdiggøre en doktorafhandling på *University College London* om etniske minoriteter. Hun ser først og fremmest sig selv som en repræsentant i Parlamentet for det ungarske folk, men da mange af dem er romaer, har hun efter egen opfattelse også en rolle at spille ved at fungere som mellemed mellem de forskellige organer, der arbejder med roma-anliggender på EU-plan, og repræsentative sammenslutninger, der beskæftiger sig med disse anliggender ude i praksis.

»Der er,« siger hun, »stor uvidenhed om romaer. Ud fra stereotype opfattelser er der en tilbøjelighed til at betragte romaer som en ensartet gruppe med en fælles identitet og den samme slags egenskaber, som enten er stærkt romantiserede eller ekstremt negative. De mange millioner romaer i Europa er i realiteten lige så forskellige som enhver anden etnisk befolkningsgruppe, med forskellige sprog, kulturer og stedfæstelsesforhold samt forskellige kvalifikationer og evner. Hvis romaerne selv har en fælles identitetsfølelse som sigøjnere, er det ofte, fordi de oplever den samme forskelsbehandling og udstødelse. Der er behov for at ændre den generelle opfattelse af sigøjnere, afmystificere det billede, folk har af dem, og udrydde de stereotype opfattelser til fordel for realiteterne.«

Hun mener, at denne forenkede og falske opfattelse af romaer har medført en misforståelse af, hvad der bør, og hvad der ikke bør behandles som roma-relaterede politiske anliggender. »Diskriminering af romaer eller kulturelle anliggender bør behandles specifikt som sådan, med særlige foranstaltninger målrettet mod at håndtere problemstillingerne. De problemer, romaer er udsat for inden for uddannelse, beskæftigelse, sundhedspleje og boliger, bør ikke håndteres primært ud fra et roma-perspektiv, men ud fra deres egne betingelser. Målsætningen er med andre ord at få oprettet politikker, der sikrer, at alle har lige adgang til god uddannelse, et hæderligt job, sundhedspleje på højt niveau osv. uanset etnisk oprindelse.«

Hun mener, at en måde til at ændre på romaernes image er at inddrage flere romaer i både politik og i medierne. »Jeg vil gerne se flere romaer inddraget i beslutningsprocessen, og til dette arbejder jeg tæt sammen med ngo'er og med alle andre uanset politisk standpunkt, der kan bidrage til, at tingene kan ændre sig til det bedre for romaerne. I denne forbindelse synes jeg, at den praktikantordning, der er iværksat af Europa-Kommissionen med støtte fra Open Society Institute, er et stort initiativ, og jeg er i færd med at oprette en lignende form for praktikophold i Parlamentet.«

»Medierne er ligeledes et område, hvor tilstedeværelsen af romaer er altafgørende. Der er en slags mediehysteri i relation til romaer, som ofte fejlagtigt og helt uacceptabelt bliver portrætteret som en trussel mod den nationale sikkerhed. Jeg ser år 2007, som er det europæiske år for lige muligheder, som en stor chance for at ændre den generelle opfattelse af romaer. Vi arbejder allerede på at udarbejde nye idéer og initiativer til at sikre, at det europæiske år for lige muligheder får en reel effekt.«

To andre dele af strukturfondene — Den Europæiske Fond for Regionaludvikling (EFRU) og Den Europæiske Udviklings- og Garantifond for Landbruget (EUGFL) — støtter ligeledes en række programmer til gavn for romaer såvel som andre folk, der lever i dårligt stillede områder. EFRU bidrager til finansieringen af anlæggelse af veje og anden grundlæggende infrastruktur såsom ren vandforsyning og hovedkloaksystemer samt oprettelse af mindre virksomheder, mens EUGFL yder støtte til dårligt stillede samfund i landdistrikter.

EU'S HANDLESPROGRAM — FOKUS PÅ ROMAER

EU's handlingsprogram, der er oprettet med henblik på at fremhjelpe EU's nye lovgivning til bekampelse af forskelsbehandling, supplerer de projekter, der stottes af strukturfondene. Håndtering af de problemer, romaerne oplever i forbindelse med adgang til uddannelse og beskæftigelse, er blevet udpeget som et af prioriteringsområderne for støtte under programmet. Roma-organisationer er endvidere blevet opfordret til at ansøge om økonomisk støtte til projekter inden for andre prioriteringsområder, såsom udvikling af samarbejde mellem ngo'er, uddannelse af talsmænd med henblik på at forsvare rettighederne hos folk, der er udsat for forskelsbehandling, samt udvikling af midler til overvågning af forskelsbehandling (en liste over projekter, der modtager støtte fra handlingsprogrammet, kan findes på: http://www.europa.eu.int/comm/employment_social/fundamental_rights/callspt/result006_en.htm).

Fem projekter, der behandler specifikke roma-problemer med deltagelse af organisationer fra forskellige EU-lande, modtager i øjeblikket støtte fra programmet (se bokse vedrørende projekterne).

Projekt e Evropskone
sindikalnone
komitetoskoro ašal o
sikljovipe

Udvikling af ikke-diskriminerende kvalitetsuddannelse for roma-børn

Projektet har til formål at øge kendskabet til de problemer, roma-børn står over for, samt behovet for at tackle disse problemer. Det henvender sig til lærere og deres fagforeninger, uddannelsesmyndigheder og forældre og har til hensigt at forbedre kvaliteten af skolegangen samt ændre politikken på området.

»Der er blevet gjort meget på europæisk plan for at bekæmpe forskelsbehandlingen af romaer i Østeuropa,« siger Elena Jenaro, projektleder, »men dette er det første projekt til forbedring af roma-børns uddannelse, som inddrager lærernes fagforeninger. Roma-børn er en vigtig del af fremtiden i disse samfund, og lærernes fagforeninger har en betydelig rolle at spille i denne henseende.«

Et konkret resultat vil være udarbejdelsen af nationale handlingsplaner med retningslinjer for fagforeningerne, som de skal følge i deres forhandlinger med uddannelsesmyndighederne. Det er ligeledes hensigten, at der skal udvikles et sæt værktøjer til at uddanne lærere til, hvordan de opdager og tackler forskelsbehandling. Målet er indledningsvist at uddanne 75 lærere i at anvende værktøjssættet og derefter uddanne mindst 10 sådanne grupper af 75 lærere, således at mere end 750 lærere vil være blevet uddannet heri ved projektets slutning.

Leder: Den Europæiske Faglige Samarbejdsorganisation for Undervisning — EFSU

Partnere: *Algemene Onderwijsbond*, fagforeningen PODKREPA, Fagforening for arbejdstagere inden for uddannelse og videnskab i Slovakiet, Den Demokratiske Lærerforening i Ungarn, *Syndicat des Enseignants de Hongrie*, *Syndicat des Enseignants Bulgares*

Information: Elena Jenaro, projektleder, på: Elena.jenaro@csee-etuice.org

Deltagelse af romaer og sinti i forbindelse med effektiv politik inden for beskæftigelse og uddannelse

Projektet samler en forskelligartet gruppe af ngo'er fra Bulgarien, Tjekkiet, Ungarn, Italien og Slovakiet, der hver især er beskæftiget med fremme af romaers rettigheder inden for forskellige områder. De to hovedformål er at udvikle langsigtede politikker til bekæmpelse af systemmæssig diskriminering af romaer og sinti inden for uddannelse og beskæftigelse og at forøge ngo'ernes evne og selvtilid til at deltage i den politiske arena som effektive talsmænd for roma-samfunds rettigheder.

»Hensigten med projektet,« siger Savelina Danova, projektleder, »er at forbedre kvalifikationerne hos roma- og sinti-aktivister og at placere dem permanent i den politiske beslutningsproces med henblik på at sikre, at politikkerne er i overensstemmelse med romaers og sintis egne behov og ønsker.«

Et centralt mål er at opretholde projektet, efter at perioden med EU-støtte er udløbet. Projektets målsætninger omfatter dokumentation af diskriminering af romaer inden for beskæftigelse og uddannelse samt vurdering af regeringsprogrammer vedrørende romaers uddannelse. Dette skal danne grundlag for politiske anbefalinger, der siden vil udgøre kernen i fremtidige lobbybestræbelser for at styrke politikken inden for disse områder.

Leder: Den Internationale Helsingforsføderation

Partnere: *European Roma Rights Centre* og *European Roma Information Office*

Information: Savelina Danova, projektleder, på savelina.danova@errc.org

TRANSPOSE — Netværk af talsmænd for omrejsende romaer til støtte for folks organisering med henblik på at sikre ligestilling

Projektet er et joint venture mellem *Irish Traveller Movement*, *European Roma Rights Centre* og det italienske Helsingfors-udvalg og omfatter fem lande (Irland, Tjekkiet, Slovakiet, Ungarn og Italien). Projektets formål er at:

- forøge bevidstheden omkring diskriminering af omrejsende og romaer blandt politiske beslutningstagere og specialiserede organer samt i samfundet generelt set
- give de omrejsende og romaer et større kendskab til den retsbeskyttelse, der findes, og de midler, der er til rådighed til bekæmpelse af forskelsbehandling
- forøge solidariteten blandt omrejsende og romaer i deres bestræbelser på at bekæmpe forskelsbehandling
- uddanne et netværk af velkvalificerede talsmænd for omrejsende og romaer, der kan arbejde på at sikre, at EU's ligestillingsdirektiver finder anvendelse på lokalt plan.

Ifølge Anne Jennings-Tauciene »giver TRANSPOSE-programmet omrejsende og romaer en unik mulighed for at opnå kvalifikationer til at blive talsmænd for deres samfund. Initiativet handler om styrkelse af omrejsendes og romaers indflydelse og status ved hjælp af adgang til information og således adgang til rettigheder. Målet er et stærkt lokalstøttet netværk af talsmænd for de pågældende samfund, som vil gøre brug af de kvalifikationer, de har opnået ved hjælp af TRANSPOSE-uddannelsen, som en effektiv ressource for deres samfund.«

Leder: Irish Traveller Movement

Partnere: *European Roma Rights Centre* og det italienske Helsingfors-udvalg

Information: Anne Jennings-Tauciene, projektleder, på: communityadvocacy@hotmail.com

ROMA
EDEM

Promotion
of Roma/Traveller
Integration and
Equal Treatment
in Education
and Employment

Roma EDEM — Fremme af romaers/ omrejsendes integration og ligebehandling inden for uddannelse og beskæftigelse

Projektet har generelt til formål at reducere forskellen mellem lovgivning mod forskelsbehandling og praksis med hensyn til romaer og at sikre, at roma-anliggender er et fast punkt på den politiske dagsorden i EU. Projektet har til hensigt at fremme bekæmpelse af forskelsbehandling inden for offentlige ydelser, forøge bevidstheden blandt centrale figurer i den offentlige og private sektor, forøge kvalifikationerne hos sammenslutninger og samfund af romaer og omrejsende, særligt hos kvinder, forsvare deres grundlæggende rettigheder samt sikre, at oplysninger om romaer og omrejsende og deres kultur er korrekte og uden stereotype opfattelser.

»De planlagte aktiviteter for den to-årige gennemførelsesfase,« siger Cristina Domínguez Robles, projektleder, »omfatter seminarer om ligebehandling inden for uddannelse og beskæftigelse i hvert af de involverede lande, der henvender sig til sammenslutninger for romaer og omrejsende — internationale seminarer om overvågning af lovgivning mod forskelsbehandling og politikker på lokalt plan — udarbejdelse og udbredelse af materiale til romaer, der giver oplysninger om lige rettigheder, ressourcer og eksempler på god praksis, på engelsk, spansk, portugisisk, tjekkisk, ungarsk og rumænsk samt romani.«

Leder: *Fundación Secretariado General Gitano*

Partners: Ligestillingsudvalget i Nordirland (*Equality Commission for Northern Ireland*), Højkommissariat for immigration og etniske minoriteter i Portugal (*High Commissariat for Immigration and Ethnic Minorities*), *Parliamentary Commissioner for the Rights of National and Ethnic Minorities* i Ungarn, Afdelingen for menneskerettigheder under regeringskontoret i Tjekkiet, Det Nationale Råd til Bekæmpelse af Forskelsbehandling i Rumænien samt Romani CRISS i Rumænien

Information: Cristina Domínguez Robles, projektleder, på: gabinete@fsgg.org

RomEco

Roma and the Labour Markets

RomEco — Romaer og arbejdsmarkedet

»Hovedparten af de politikker og projekter, der er rettet mod bekæmpelse af den sociale udstødelse af romaer i Europa, fokuserer på kulturelle anliggender,« siger Jochen Blaschke, projektleder, »og der mangler stadig politikker, der fokuserer på romaers integration i hele Europa.«

Projektet har til formål at analysere situationen for romaer på arbejdsmarkedet i fire lande, Bulgarien, Tjekkiet, Tyskland og Italien, samt at foretage en vurdering af erhvervsuddannelsesprogrammer med hensyn til integrering af romaer i samfundsøkonomien. En vigtig målsætning er at oprette et netværk af eksperter vedrørende forskelsbehandling, arbejdsmarkedet, erhvervsuddannelse og roma-anliggender, der omfatter romaerne selv, og som skal udveksle synspunkter og idéer med henblik på at fastlægge de centrale betingelser for en vellykket integrationspolitik.

Et videre mål er at udvikle nye tilgange til erhvervsuddannelse med henblik på at fremme integrationen af romaer på arbejdsmarkedet. Brochurer og andre publikationer vil herudover blive udarbejdet med henblik på at forøge offentlighedens bevidsthed omkring romaernes situation.

Leder: Berliner Institut für Vergleichende Sozialforschung (BIVS) i Tyskland

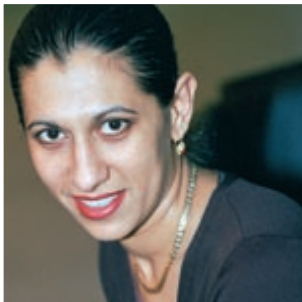
Partners: Università degli Studi di Firenze, Dipartimento di Scienze dell'Educazione i Italien, Dzeno Association i Tjekkiet og Studii Romani i Bulgarien

Information: Jochen Blaschke, projektleder, på: jochen.blaschke@emz-berlin.de; Guillermo Ruiz, projektleder, på: guillermo.ruiz@emz-berlin.de

Støtte til roma-netværk

Fællesskabets handlingsprogram tilbyder ligeledes økonomisk støtte til et netværk, der repræsenterer roma-interesser på EU-plan. Dette er tænkt som et middel for roma-repræsentanter og politiske beslutningstagere til at kommunikere og rådføre sig med hinanden, og formålet er at »integrere« roma-anliggender i politiske tiltag — med andre ord forsøge at sikre, at der bliver taget hensyn til roma-interesser ved alle politikker, der vedrører romaer (nærmere oplysninger om udbudsmateriale kan findes på: http://europa.eu.int/comm/employment_social/fundamental_rights/calls/calls_en.htm).

Romaer i Bruxelles — Viktória Mohácsi, MEP

Inden Viktória Mohácsi tog plads i Parlamentet i december 2004, fungerede hun som kommissær i Ungarns undervisningsministerium med ansvar for ophævelse af adskillelse af roma-børn, og før det arbejdede hun i *European Roma Rights Centre* i Budapest. Hendes roma-identitet er en central del af hendes virke som medlem af Europa-Parlamentet, og hun har en klar mission om at kæmpe for roma-befolkningen:

»Selv om vi romaer er en meget forskelligartet befolkningsgruppe i Europa, deler vi en fælles identitet, en fælles kulturarv og et fælles sprog, også selv om der er mange forskellige dialekter. Vor fælles identitetsfølelse er også blevet forstærket af århundreders diskriminering. Fordi vi føler os truede, er vi tilbøjelige til at holde os til vore egne samfund og isolere os fra andre folk i de lande, hvor vi bor.«

Hun har en klar opfattelse af, hvad der skal til for at skabe betydelige forbedringer i situationen for romaer i hele Europa. *»Civilsamfundet kan udføre lobbyarbejde, men det er regeringerne, der er den afgørende faktor, når foranstaltninger skal træffes. Generelt er der dog en tendens til, at regeringerne fokuserer på de kulturelle aspekter ved roma-anliggender og på at fremme roma-folkets folkløse, der opfattes som populær og et sikkert område i politiske termer. Der bruges således mange penge på initiativer inden for dette område. Der gøres meget lidt for at integrere romaerne i samfundet, og der bruges meget få midler på uddannelse, boliger eller beskæftigelse, der er vigtige punkter til en integration. Når folk er sultne, har de altså ikke lyst til at tage ud og danse.«*

»Uddannelse er et altafgørende punkt, som ligger mig meget på sinde. Uddannelsessituationen er meget ens i alle lande, uanset roma-befolkningens størrelse. Selv i Finland, hvor der, hvis ikke jeg tager fejl, er under 10 000 romaer, går de fleste roma-børn i specialskoler for børn med indlæringsvanskeligheder. I Ungarn går 30 % af børn i alderen 6-14 år i specialskoler. Dette er efter min mening et mentalt holocaust for de børn, der får en uddannelse fra disse skoler. De får en skolegang af lav standard, der effektivt fornægter dem muligheden for yderligere uddannelse. Det vil videre være vanskeligt eller umuligt for dem at finde et arbejde, og de vil komme til at leve af sociale ydelser. Den store arbejdsløshed blandt romaer skyldes delvis den sociale situation og forskelsbehandling, men den skyldes også i vid udstrækning manglende uddannelse.«

»Den ungarske regering iværksatte i 2002 politiske tiltag til at ophæve adskillelsen af roma-børn i skoler med henblik på at få dem integreret i det almindelige uddannelsessystem inden 2006. Inden regeringen iværksatte tiltagene, foretog den en undersøgelse af forældrene, og hvad de mente om forslaget. Omkring halvdelen af de adspurgte forældre støttede integrationsidéen, men 94 % sagde, at de ikke ville have, at deres barn sad ved siden af et roma-barn i skolen.«

»Jeg ser min rolle som medlem af Europa-Parlamentet som en kommunikator mellem EU og de folk, der arbejder med problemstillingerne ude i praksis, og som en person, der holder dem ajourført med udviklingen på området. Jeg mener, at EU er vigtig, fordi EU kan lægge pres på de nationale regeringer til at træffe foranstaltninger. Det er mit mål at sikre, at alle børn har den samme ret til kvalitetsuddannelse uanset baggrund, og jeg ville blive glad, hvis der blev vedtaget lovgivning om ophævelse af adskillelse af romaer inden udgangen af mit mandat.«

»Jeg er meget optimistisk omkring initiativet Årtiet for Roma-inklusion, men det er vigtigt, at de involverede ngo'er retter midlerne mod reelle problemstillinger og mod programmer, der kan gøre en forskel.«

Praktikantordning for uddannede roma-kandidater

Kommissionen iværksatte i november 2004 en »praktikantordning«, sponsoreret af *Open Society Institute*, med henblik på at give ti roma-universitetskandidater praktisk joboplæring i Kommissionens tjenestegrene i 2005. Praktikantopholdene af en varighed på hver tre måneder er tilgængelige for kandidater fra de nye medlemsstater (eksklusive Cypern og Malta) samt Bulgarien, Rumænien, Kroatien, Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien, Serbien og Montenegro samt Tyrkiet. Ordningen har til formål at give deltagerne en overordnet idé om målene for europæisk integration, praktisk kendskab til arbejdet i Kommissionen samt personlige erfaringer og kontakter til gavn for deres fremtidige karrierer.

Praktikantordningen for romaer

Ifølge Odile Quintin, generaldirektør for beskæftigelse, sociale anliggender, arbejdsmarkedsforhold og ligestilling, vil ordningen give de deltagende kandidater mulighed for »at få indsigt i, hvordan vi arbejder i Kommissionen, og bidrage til vores tankemåde ... (den vil) være til gavn for de unge og deres samfund, men vil også være af stor gavn for os i vore betragtninger omkring vor egen retning i fremtiden.«

De fire roma-kandidater, der blev udvalgt til praktikantophold med start den 1. maj 2005, udgøres af en reporter fra Bulgariens nationale fjernsyn, en juridisk ekspert fra Rumænien, der har arbejdet for *Foundation for Democratic Change* i Bukarest og *European Roma Rights Centre* i Budapest, samt en konsulent ved en række internationale organisationer vedrørende roma-anliggender og en EU-forbindelseskoordinator.

Radostina Chaprazova, kandidat i politisk videnskab fra *American University* i Bulgarien, der skal påbegynde et praktikantophold i GD for Beskæftigelse, Sociale Anliggender, Arbejdsmarkedsforhold og Ligestilling, siger, at »praktikantopholdet er en fantastisk mulighed for mig, men også en stor udfordring. Det vil hjælpe mig til at finde ud af, om jeg virkelig kan bidrage til at forsvare mit folks rettigheder, og om jeg er på rette vej karrieremæssigt set. Bulgarien er en smeltedigel af forskellige religioner, etniciteter og nationaliteter. Men der er en fjendtlighed over for romaer, udtrykt ved en uvillighed til blot at kommunikere, for slet ikke at tale om at bo i de samme kvarterer eller lade ens egne børn gå i den samme skole. Tusindvis af romaer bor under elendige forhold, afskåret i ghettoer adskilt fra resten af samfundet og under uacceptable betingelser, som må og skal ændres, og min mission er at bidrage til, at denne ændring sker.«

Europa-Kommissionen

Ligestilling og ikke-diskrimination — Årsberetning 2005

Luxembourg: Kontoret for De Europæiske Fællesskabers Officielle Publikationer

2005 — 36 s. — 21 x 29,7 cm

ISBN 92-894-9443-3

SALG OG ABONNEMENTER

De betalingspublikationer og -produkter, som Publikationskontoret udgiver, fås igennem vores salgskontorer overalt i verden.

Hvordan anskaffer man en publikation eller et produkt?

Vælg på listen over salgskontorer det salgskontor, der geografisk passer bedst, kontakt kontoret, og afgiv bestillingen.

Hvordan får man listen over salgskontorer?

- enten på Publikationskontorets websted: <http://publications.eu.int/>
- eller ved at sende en fax til (352) 2929-42758; listen vil så blive tilsendt i papirform.

Brug forskellene

Stop diskriminationen

Flere oplysninger om EU-politikker til bekæmpelse af diskrimination kan indhentes fra følgende adresse:

Europa-Kommissionen
Generaldirektoratet for Beskæftigelse, Sociale Anliggender og Ligestilling
Kontor D.3
B -1049 Bruxelles

empl-antidiscrimination@cec.eu.int

Eller besøg vores hjemmeside:

http://europa.eu.int/comm/employment_social/fundamental_rights/index_en.htm

Webstedet for kampagnen »Brug forskellene. Stop Diskriminationen«:

<http://www.stop-discrimination.info>